

Jämställdhet i sociala konsekvensanalyser

Inkludering av jämställdhet och planerarens genus

**Martin Alfredsson
Louise Ringeby**

**Degree of Bachelor of Science
with a major in Geography
15 hec**

**Department of Economy and Society, Human Geography &
Department of Earth Sciences
University of Gothenburg
2020 B-1115**

Faculty of Science

UNIVERSITY OF GOTHENBURG

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
Department of Economy and Society, Human Geography &
Department of Earth Sciences
Geovetarcentrum/Earth Science Centre

Jämställdhet i sociala konsekvensanalyser

Inkludering av jämställdhet och planerarens genus

Martin Alfredsson
Louise Ringeby

ISSN 1400-3821

B1115
Bachelor of Science thesis
Göteborg 2020

Mailing address
Geovetarcentrum
S 405 30 Göteborg

Address
Geovetarcentrum
Guldhedsgatan 5A

Telephone
031-786 19 56

Geovetarcentrum
Göteborg University
S-405 30 Göteborg
SWEDEN

Sammanfattning

Att planera för ett samhälle där alla trivs och har samma förutsättningar är en viktig del i en planerarens arbete. Utifrån en kunskapsöversikt över jämställdhet och social hållbarhet studerades i denna uppsats användningen av jämställdhetsperspektivet i sociala konsekvensanalyser. Studien kom även att titta på om och i så fall på vilket sätt planerarens genus påverkade arbetet och resultatet av sociala konsekvensanalyser. Vidare syftade studien till att undersöka anledningarna till att jämställdhet tas upp eller inte i konsekvensanalyserna. Textanalys av utvalda sociala konsekvensanalyser och semistrukturerade intervjuer med planerare utfördes för att utröna ett resultat. Resultatet visade på stora brister i hur jämställdhet uppmärksammas. Intresset bland planerare att inkludera jämställdhet fanns men i slutresultatet av analyserna framgår det inte i den mån som behövs för att uppnå jämställd planering. Studien argumenterar för att planerare och beställare skall ta lärdom av nya modeller under utveckling och ge jämställdhet i planering den plats som behövs för ett framtida jämställt samhälle.

Nyckelord: Sociala konsekvensanalyser (SKA), jämställdhet, social hållbarhet, textanalys, semistrukturerade intervjuer

Abstract

Planning for a society where everyone feel at home and have the same chances is an important part of the planners task. Based on a knowledge overview of gender equality and social sustainability the use of gender equality in social impact assessments was studied in this report. The study also looked at whether and, in this case, how the planner's gender affected the work and results of social impact assessments. Furthermore, the study aimed to investigate the reasons why gender equality is included or not included in the impact assessments. Textual analysis of selected social impact assessments and semi-structured interviews with planners were conducted to ascertain a result. The results showed major shortcomings in how gender equality is payed attention to.

There were interest among planners to include gender equality, but the final result does not show this to the extent that would be needed for equality in planning. The study argues that planners and commissioners should learn from new models under development and give equality in planning the space needed for a future equal society.

Keywords: Social impact assessment (SIA), gender equality, social sustainability, textual analysis, semi-structured interviews.

Ordförklaring

SKA - Social konsekvensanalys, ett sätt att undersöka hur en fysisk förändring påverkar berörda medborgare socialt.

SIA - Social impact assessment, engelsk förkortning för SKA.

SKB - Social konsekvensbeskrivning, begreppet används oftast som synonym till SKA men skillnaden är egentligen att SKA är processen och SKB resultatet, rapporten.

JKB - Jämställdhetskonskvensbeskrivning, ett sätt att undersöka hur en förändring påverkar jämställdhet. Används i princip inte alls i fysisk planering.

BKA - Barnkonsekvensanalys, ett sätt att undersöka hur en fysisk förändring påverkar barn och i vissa fall ungdomar. Utförs ofta i samband med SKA.

MKB - Miljökonsekvensbeskrivning, ett sätt att beskriva hur en fysisk förändring påverkar miljön. MKB är lagstadgad och all fysisk planering måste ta hänsyn till denna.

SVA - Social värdeanalys. Stockholm stads SKA modell, är under utveckling.

(SKA)

-analys - Arbetet med att ta fram en SKA-rapport, en SKB. Begreppet är ofta synonymt med själva rapporten som också ofta benämns som SKA analys.

-metod - En beskrivning/mall av hur en SKA analys skall utföras och vilka punkter som skall ingå i (SKA) rapporten .

-planerare - De planerare som utför SKA-analyser.

-rapport - Resultatet av en SKA analys. Synonym till SKB.

-verktyg - Olika slags verktyg till hjälp för att utföra en SKA analys. Dessa kan vara medborgardialoger, workshops, enkäter men kan också vara checklistor och handledningar.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	2
Abstract.....	3
Ordförklaring.....	4
Förord.....	6
1.Introduktion.....	7
1.1.Syfte och frågeställningar.....	8
1.2.Tillvägagångssätt.....	8
1.3.Avgränsningar.....	9
1.4.Disposition.....	9
2.Kunskapsöversikt.....	10
2.1.Jämställdhet som begrepp och i fysisk planering.....	10
Kvinnans roll i samhället under 1800- till 1900-talen.....	10
Definition av jämställdhet och relationen till begreppet jämlikhet.....	11
De jämställdhetspolitiska målen.....	12
Genus, kön och jämställdhetsforskning.....	13
Genusperspektivet i planering.....	14
Planering för alla medborgare.....	15
2.2.Vad är social hållbarhet?.....	16
2.3.Vad är en social konsekvensanalys?.....	17
Hur ser en SKA-modell ut?.....	19
Makt och inflytande i fysisk planering i Sverige.....	20
2.4.Kapitelsammanfattning.....	22
3.Metod.....	23
3.1.Forskningsdesign.....	23
3.2.Textanalys.....	24
Metodval.....	24
Urval av sökfraser.....	24
Genomförande av textanalys.....	26
3.3.Semistrukturerade intervjuer.....	26
Urval av respondenter.....	27
Genomförande av intervjuer.....	28
Bearbetning av data.....	29
Relation till respondenterna.....	30
Etiska aspekter.....	31
3.4.Felkällor.....	32
3.5.Metoddiskussion.....	32
4.Resultat.....	35
4.1.Textanalys.....	35
Resultat av ordsökning efter jämställdhet.....	35
Resultat vid genomläsning av SKA modeller.....	35
4.2.Intervjuer.....	39
Hur följs modellerna i analysarbetet?.....	39
Hur arbetar planerarna för jämställdhet?.....	41
Planerarna, hur påverkar de?.....	42
5.Diskussion.....	45
Vidare forskning.....	47
6.Slutsatser.....	48
7.Referenslista.....	50
8.Figurer och tabeller.....	56
9.Bilaga 1: intervjuguide.....	58

Förord

Under tredje året på kandidatprogrammet i geografi, sjätte terminen, ingår det att skriva en uppsats där kunskaper om kvalitativa och kvantitativa metoder får användas samt fördjupas i någon intressant del av det breda geografiämnet. Båda författarna till denna uppsats har ett intresse för sociala frågor inom fysisk planering och valet föll då på att titta närmare på hur jämställdhet tas upp i SKA. Speciellt då det fattas studier och forskning på jämställdhet i SKA. Stora delar av arbetet har skrivits gemensamt av författarna men i kunskapsöversikten har Louise lagt ner mest kraft på delen om jämställdhet och Martin på delen om social hållbarhet och SKA. Alla delar av studien och själva uppsatsskrivandet har genomförts gemensamt med undantag för textanalysen som genomfördes av Martin, medan Louise lade ner mest tid på transkribering av intervjuer.

Tack till vår handledare doktor Kristina Nilsson Lindström. Även tack till docent Jonas Lindberg som har lett gruppdiskussioner där både han och våra studiekamrater kommit med intressanta infallsvinklar och som har varit till stöd genom hela arbetets gång.

Tack till alla elva respondenter som tog sig tid att ställa upp på intervjuer, utan er hade vi inte haft en så pass omfattande uppsats med många kvalitativa bitar.

Tack till vännerna John och Karin som lagt ner tid på att läsa igenom arbetet och givit tips och förslag till förändringar av oklarheter i texten.

Inte minst, tack till dig läsare och studiekamrat som tar dig tid att läsa igenom vårt arbete och opponera på oss. Vi hoppas du finner intressant kunskap i denna uppsats.

1. Introduktion

Fysisk planering driver vårt samhälle framåt, områden byggs upp, upprustas och rivs. Varje förändring behöver planeras, både fysiskt och för de människor som påverkas av förändringen. Att ta tillvara på vad människor anser om en förändring och vad konsekvenserna blir är idag en viktig del av fysisk planering (Ström, Molnar & Isemo, 2017, s 14). Men för vem planeras det och vilka bör det tas mest hänsyn till? Begreppet social hållbarhet är en del av den hållbara utvecklingen som genomsyrar samhället allt sedan Brundtlandkommissionen myntade begreppet "Our Common Future" (FN, 1987) och just Brundtlandkommissionen besvarade frågan med att planera för de svaga grupperna och planera för framtiden. I Sveriges nationella strategi för hållbar utveckling är två av de viktigaste målen jämställdhetspolitik och god samhällsplanering (Lundquist, 2009). Jämställdhet som är uppsatsens fokus ska inte förväxlas med begreppet jämlikhet. Enligt Jämställdhetsmyndigheten (2019) innebär jämställdhet "*att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla områden i livet*". Jämlikhet å andra sidan innebär att en människa inte ska bli behandlad sämre på grund av exempelvis sin religion, etnicitet eller bakgrund, eller om hen har ett handikapp, det innebär också att alla människor har samma rätt och möjlighet att bestämma över sitt liv (Equality and Human Rights Commission, 2018). Sveriges jämställdhetspolitik innebär att män och kvinnor ska ha likvärdig makt att forma sina egna liv och samhället (Larsson & Jalakas, 2008, s 43) inte minst inom samhällsplanering. Jämställdhet är en av de viktigaste målen i samhället och fysisk planering är en stor del av det som för vårt samhälle framåt (Larsson & Jalakas, 2008, s 44). Om jämställdhet negligeras i planeringen hur skall då vårt samhälle kunna bli mer jämställt? Denna uppsats skrivs just för att uppmärksamma denna fråga och med förhoppningen att planerare och beställare skall ta den hänsyn till jämställdhet som behövs.

Inom planering används sociala konsekvensanalyser (SKA) för att se hur de berörda medborgarna påverkas och för att se till att de lyssnas på (Vanclay, 2003, s 9). Att allas röster i samhället skall få höras kan kännas underförstått (Ström, Molnar & Isemo, 2017, s 18) och studier av SKA, exempelvis Göteborg stads modell visar att speciell hänsyn tas till barn, trygghet och tillgänglighet (Ström, Molnar & Isemo, 2017, s 19). När det gäller jämställdhet är Svensk litteratur om SKA sparsam och vid genomläsning av "Rätt verktyg för jobbet?" (Ström, Molnar & Isemo, 2017) och "Socialt hållbar stadsutveckling?" (Tahvilzadeh, 2015)

förekommer begreppet jämställdhet, men fokus ligger på andra typer av sociala konsekvenser. Detta att jämföra med utländskt litteratur, exempelvis Frank Vanclay och “SIA core values“ där första kärnvärdet i social impact assessment (SIA) handlar om mänskliga rättigheter för både män och kvinnor (Vanclay, 2003, s 9). Vid genomläsning av de vanligaste SKA-modellerna är referenser till begreppet jämställdhet mycket begränsat (Göteborg Stad, 2016, Spacescape, 2016).

Uppsatsen grundar sig på denna kunskapslucka och studerar hur jämställdhet tas upp i SKA-modeller och i planerares arbete med SKA. Första delen fokuserar på att beskriva hur jämställdhet behandlas i utvalda SKA-modeller och analyseras med hjälp av textanalys. Andra delen baseras på intervjuer med SKA-planerare och utreder hur de inkluderar jämställdhet i arbete med SKA, om genusfördelningen bland planerare som arbetar med SKA och om denna genusfördelning har någon effekt på hur jämställdhet tas upp.

1.1.Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka användningen av jämställdhetsperspektivet i SKA och under SKA-arbetet. Uppsatsens frågeställningar är:

- Hur tas jämställdhet upp i utvalda SKA-modeller?
- Hur inkluderar planerare jämställdhet i arbetet och i sina SKA-analyser?
- Hur uppfattar planerare att deras och deras kollegors genus påverkar hur de tar upp jämställdhet i arbetet med SKA-analyser?

1.2.Tillvägagångssätt

Denna studie har valt att börja med att analysera ett urval modeller för SKA med textanalys. Syftet här var att se hur ofta begreppet jämställdhet förekommer och på vilket sätt.

Textanalysen har skett kvantitativt med ordräkning och kvalitativt med genomläsning. Därtill har ett antal semistrukturerade intervjuer med framförallt utförare, det vill säga de planerare som utfört själva SKA-arbetet, genomförts. Svaren från respondenterna har sorterats, tolkats samt tagits tillvara under tre teman: “Hur följs modellerna i analysarbetet?”, “Hur arbetar planerarna för jämställdhet?” och “Planerarna, hur påverkar de?”

1.3. Avgränsningar

Uppsatsen tar upp social hållbarhet inom fysisk planering och inriktar sig på och avgränsas till begreppet jämställdhet. Tre geografiskt avgränsade svenska SKA-modeller har valts ut och textanalys har använts för att undersöka hur jämställdhet tas upp i dessa. Uppsatsen begränsas också av att de kvalitativa intervjuer som genomförts med ett antal planerare fått ske via onlinebaserade videosamtal. Den pågående Covid-19 pandemin har resulterat i restriktioner från både myndigheter och universitetet vilket förhindrat intervjuer via fysiska träffar. I ett tidigt skede planerades fokusgrupper med planerare och att en enkät skulle skickas ut till ett större antal planerare men dessa gick ej att genomföra på grund av universitetets restriktioner under Covid-19 pandemin. Enkätens syfte var att göra en kvantitativ undersökning på planerare, med ett större antal respondenter, där generaliseringar om planerares åsikter och uppfattningar hade kunnat göras.

1.4. Disposition

Efter introduktion där syfte och frågeställningar, tillvägagångssätt och avgränsningar redovisats går uppsatsen vidare över till en kunskapsöversikt som är uppdelad i två delar: Jämställdhet, Social hållbarhet samt dess påverkan på SKA. Jämställdhet behandlas i olika delar, dessa delar är den tyngsta delen i kunskapsöversikten eftersom jämställdhet är huvudaspekten i studien. Social hållbarhet definieras och problematiseras kortfattat för att ge läsaren en förståelse för vilket område av planering som SKA ingår i. Slutligen belyses SKA ur internationella och nationella perspektiv, olika delar av SKA:er som BKA och JKB beskrivs, samt hur modeller följs. Metodavsnittet ger läsaren en bild av hur författarna har gått tillväga för att besvara uppsatsens frågeställningar, vilka verktyg som använts och inte använts samt motivering till varför. I resultatet redovisar författarna resultatet av de textanalyser och intervjuer som genomförts och under diskussionen diskuteras dessa. I slutet av diskussionen finns även tankar på vidare studier. Efter det kommer slutsatsen. Referenslista redovisas och bilaga med intervjuguide finner läsaren sist i uppsatsen.

2. Kunskapsöversikt

Kunskapsöversikten är indelad i två delar, den första delen handlar om jämställdhet, och inleds med hur jämställdhet har sett ut historiskt i Sverige, med fokus på kvinnans roll i samhället. Sedan definieras jämställdhet och skillnaden mellan jämställdhet och jämlikhet förtydligas. De jämställdhetspolitiska målen beskrivs, genusperspektivet förklaras och hur dessa kan inkluderas i planering beskrivs, samt problematiken med att kunna planera för alla medborgare. Andra delen av kunskapsöversikten förklarar social hållbarhet i kontexten av hållbar utveckling. SKA förklaras och ett exempel på en SKA-modell får exemplifiera SKA. Kunskapsöversikten avslutas med en text om makt och inflytande inom fysisk planering i Sverige och en kapitelsammanfattning.

2.1. Jämställdhet som begrepp och i fysisk planering

Denna del av uppsatsen fungerar som ett underlag för läsaren för att förstå komplexiteten av jämställdhet och kan ge en förståelse till den empiriska delen och innebörden av denna.

Kvinnans roll i samhället under 1800- till 1900-talen

Dagens samhälle skiljer sig åt markant från hur det har sett ut de senaste århundradena. Under 1800-talet när storstäderna växte fram i takt med industrialismen sågs städer som farliga, främmande och ohanterliga av många. Dock erbjöd städerna lockande och glittrande miljöer med färre gränser än tidigare. Hur kvinnor och män rörde sig och betraktades i städer skiljde sig åt, många kvinnor som vistades i det offentliga rummet utan män, på gator, sågs som prostituerade. Begreppet "offentliga kvinnor" användes i Storbritannien och även i Sverige fram till tidigt 1900-tal, och det begreppet innebar helt enkelt prostituerade kvinnor. Vid tiden för förra sekelskiftet (1900) var kvinnans plats hemmet, mycket på grund av religionens tanke-system, detta tanke-system var starkt och tros vara en anledning till att det tagit så lång tid för kvinnor att hitta och få sin plats i offentligheten (Larsson & Jalakas, 2008, ss 17-18). Med tiden dök platser upp såsom varuhus med kaféer och hotellvestibuler, som fungerade som mellanzoner och fristäder för kvinnor (ibid, s 19). Närmare mitten av 1900-talet byggdes det svenska folkhemmet upp och det var då fokus på familj och barn. Människor skulle ha gemensamma ytor som exempelvis tvättstugor, lekplatser och hobbylokaler, och det skulle vara en tydlig gräns mot arbetsplatserna och den övriga staden.

Denna gränsdragning berodde på att männen konstruerade staden och det var enbart männen som skulle arbeta. Under 60-talet ökade antalet yrkesverksamma kvinnor och det var inte lika självklart längre med rollerna i hemmet (ibid, ss 21-22). Det var under denna tid och även fram på 70-talet som det jämställdhetspolitiska arbetet startade med syfte att få ut kvinnor (som hade barn) på arbetsmarknaden samt att män (som hade barn) skulle ägna sig mer åt hemmets omsorgsarbete (Gottzén & Jonsson, 2012, s 144). I texten *Förändringens svåra konst* (Forsberg, 1992, s 146) skrivs om svenskarnas generade attityd till jämställdhet, och människor ville inte diskutera jämställdhet. Dock ser det enligt Forsberg (ibid, s 146) ut att bli en positiv förändring i Sverige av människors attityd till jämställdhet, med tanke på att fler kvinnor blir aktiva i politiken och arbetsliv och män lägger mer tid på barnen och på hushållsarbetet.

Definition av jämställdhet och relationen till begreppet jämlikhet

Definitionen av jämställdhet är enligt Jämställdhetsmyndigheten (2019) följande: "*Jämställdhet innebär att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla områden i livet*". Jämställdhet innebär också att varje individ ska kunna forma sitt eget liv, utan att hen ska bli begränsad av sitt kön (ibid, 2019). Jämställdhet kan lätt förväxlas med jämlikhet. Jämlikhet innebär att alla människor ska bli behandlade likvärdigt och få likvärdiga förutsättningar enligt *Göteborgs stads program för en jämlik stad 2018-2026* (Göteborgs stad, 2018, s 6) och jämlikhet som begrepp är bredare än jämställdhet (Almén, 2014, s 5). För att jämställdhet ska uppnås krävs jämlikhet mellan kvinnor och män (Jämställ nu, 2017).

Sverige har idag en feministisk regering som anses vara världens första feministiska regering. Det innebär att jämställdheten är en viktig del, i själva verket en avgörande del, i de prioriteringar som regeringen har vilka är kopplade till fördelning av resurser och beslutsfattande (Regeringskansliet, u.å.). I rapporten *Göteborgs stads program för en jämlik stad 2018 – 2026* (2018, s 4) presenteras vad som bör göras i arbetet för en social hållbar utveckling och målet är att Göteborg ska vara en jämlik och sammanhållen stad. Göteborg står inför utmaningar när det kommer till social sammanhållning då staden är socioekonomiskt segregerad och det finns en tydlig skillnad på levnadsvillkor beroende på var en bor och hur länge en har studerat (ibid, s 5). Gottzén och Jonsson (2012, s 13) menar att jämställdhetsideologin i Sverige har haft en stor effekt, inte bara för kvinnor utan även för

män, och i dagens offentliga debatter ses det i princip som självklart att en ska vara *för* jämställdhet.

De jämställdhetspolitiska målen

Den svenska jämställdhetspolitiken går ut på att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Följande fyra mål ska tas hänsyn till i fysisk planering:

- 1. Jämn fördelning av makt och inflytande i samhället.** Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
- 2. Ekonomisk jämställdhet.** Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- 3. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.** Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor.
- 4. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.** Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Figur 4: De jämställdhetspolitiska målen inom planering. Källa: Larsson och Jalakas, 2008, s 43.

Figure 4: The gender equality policy goals in planning. Source: Larsson och Jalakas, 2008, s 43.

Det första målet belyser den demokratiska vikten av att lika många kvinnor som män deltar i planeringsprocessen, både som planerare, medborgare och politiker. Detta för att de ska vara med på plats när villkor formas och på så sätt få inflytande över beslut. Det andra och tredje målet handlar om att knyta ihop livet i den offentliga sfären med privatlivet och på så sätt skapa rumsliga förutsättningar, och tillskriva lika status och värde i processen av planering. Det fjärde målet som handlar om att begränsa mäns våld mot kvinnor, och är det delmål som har fått störst genomslag och uppmärksamhet i planeringen. Planerare har ett stort ansvar för att begränsa det våld som sker i hemmet och på de ställen som planeras i offentligheten, med andra ord det offentliga rummet (Larsson & Jalakas, ss 44-45).

Genus, kön och jämställdhetsforskning

Sedan 1960-talet har skillnaden mellan genus och kön diskuterats, men det var inte förrän först på 1980-talet som genusteorier växte fram som svar på ett könsrollstänkande.

Könsrollstänkandet innebar att man inte ifrågasatte de maktrelationer som finns mellan kvinnor och män (Gil Solá, 2013, s 49). I Gil Solás (ibid) avhandling (*På väg mot jämställda resor*) refererar hon till Connells (2002) och Mois (1997) definitioner om genus och kön, vilka menar att genus som begrepp är de socialt konstruerade skillnader som finns mellan män och kvinnor. De sociala konstruktionerna relaterar till de biologiska faktorer som skiljer könen åt. Kön syftar på om du är kvinna eller man, genus syftar på vad som är kvinnligt och manligt (Gil Solá, 2013, s 50). Alnebratt (2009, s 209) menar att använda ordet "genus" i mer vardagliga och akademiska miljöer är ett sätt att poängtera att en är modern i sitt tänkande. Inom politiska sammanhang var det de feministiskt medvetna politikerna som började prata om genus, för att driva en djupare debatt om jämställdhet och kön. Om en ville säga ordet 'jämställdhet' kunde en istället ersätta det med ordet 'genus' och på så sätt vara mer modern. Alnebratt (ibid, s 209) anser därmed att "*i 'genus' namn har mycket hänt*".

Upphovskvinnan till begreppen genuskontrakt och genussystem i Sverige var Yvonne Hirdman (Nurbo, 2014, s 8), som är en svensk kvinnohistoriker (Gil Solá, 2013, s 64). Genussystem är uppbyggda av en systematisk social ordning vilken styr relationerna (Gil Solá, 2013, s 50). Genussystem uppstår även på grund av hur skillnader på kvinnor och män förstås och beskrivs, det vill säga den sociala konstruktionen. Genom genussystem håller en isär det som förklaras vara kvinnligt och manligt, och kvinnliga attribut kopplas ofta ihop med att vara kvinna och manliga attribut med att vara man (ibid, s 50). Yvonne Hirdman (1987, 2001) menar att det som anses vara kvinnligt och även kvinnor är underordnade det som anses vara manligt och män, på grund hennes teori om genussystemet (Forsberg Kankkunen, 2009, s 16), vilket är orsaken till de maktpositioner som män och kvinnor hamnar i (Gil Solá, 2013, s 50). Det ska också tilläggas om genussystem att i dessa anses det manliga vara normen, mannens beteende ses som korrekt, normalt eller vanligt (ibid, s 50).

Som Nurbo (2014, s 8) refererar till Alnebratt (2009) och Hirdman (2001) i sin masteruppsats (*Spår av jämställdhet*) har genusforskning sitt ursprung, och sin grund till framväxt, i jämställdhetsforskning och kvinnoforskning. Tidigare forskning inom jämställdhet berör frågor som jämställt föräldraskap, ifrågasättande och nedbrytande av maskulinitet som norm

samt även olika villkor inom arbetslivet beroende på om du är man eller kvinna.

Jämställdhetsforskning har fört med sig redskap till män och kvinnor så att de kan trotsa könsnormer. Det har även inneburit ett stärkande av kvinnors rättigheter. Dock har det resulterat i ett fokus på att kvinnor och män är olika till grunden, och förstärkt att det är två olika grupper. En annan negativ konsekvens av forskning inom jämställdhet är att begreppen jämställdhet och kön/genus blandas ihop och skapar förvirring, vilket praktiskt sett försvårar arbetet för ett mer jämställt samhälle (Nurbo, 2014, s 8).

Genusperspektivet i planering

När planeraren planerar förväntas det att hen tar hänsyn till människors behov, och ibland kan behov betraktas som något biologiskt och oföränderligt. Att ta hänsyn till och beskriva människors behov ses enligt Larsson och Jalakas (2008, s 47) som ett steg i rätt riktning mot en ökad jämställdhet. Den dolda tanken är att kvinnors behov skiljer sig från mäns behov, vilket då resulterar i att man faktiskt planerar för den paternalistiska normen. Larsson och Jalakas (ibid, s 47) menar att den paternalistiska normens uttryck innebär "att planera för andras behov". Det finns även en problematik i att lyfta upp kvinnors och mäns olika behov, då man förstärker dagens avsaknad av jämställdhet. Det är bättre att fokusera på förändring och processinriktning, och genus är ett begrepp som är bra eftersom det är dynamiskt. Genus lyfter fram de föränderliga föreställningar som anses vara lämpligt för män och kvinnor att göra, och begreppet genus bör inte kopplas ihop med behov eller biologiska egenskaper, som båda är statiska termer. Det begrepp som är bra att använda är "erfarenheter", då dessa är föränderliga och är processinriktade, samt att kvinnor och män kan ha olika och samma erfarenheter (ibid, s 47). Så för att göra slut på den ojämställdhet som finns mellan kvinnor och män bör termer som "kvinnligt" och "manligt", enligt Larsson och Jalakas (ibid, s 48), sluta användas och ersättas med termer som lyfter fram erfarenhetsvärldar.

Larsson och Jalakas (2008, s 155) skriver "En genusomedveten planering försvårar för kvinnor och män att leva jämställda liv". Med ett genusmedvetet tänkande går det att söka upp strukturerna och arbeta med dem för att lösa upp dem. I den fysiska planeringen vill aktörerna gärna beskriva sin planering som könsneutral och att detta är något positivt eftersom "alla individer behandlas lika" oberoende av kön, ålder och så vidare enligt Larsson och Jalakas (ibid, s 51). Dock är det en risk att ha denna könsblindhet, då man bortser från det faktum att kvinnor och män besitter erfarenheter som är olika och delvis lever olika liv. Detta

kan ofta leda till att kvinnors erfarenheter blir förbisedda (ibid, s 52). Ett genusperspektiv är ett hjälpmedel och analysredskap, som hjälper till att kartlägga och förstå hur människor i vardagen "gör kön", samt hur det påverkar livet. Med ett genusperspektiv ser vi på dagens relationer kvinnor och män emellan och hur vi vill att det ska se ut framöver. De skillnader som upplevs som är relaterade till samhällsplanering är vilka platser män och kvinnor bör vara på och vad som betraktas lämpligt för en man respektive en kvinna att göra (ibid, s 52).

Planering för alla medborgare

Det finns argument för att män och kvinnor i Sverige idag har friheten att hitta sin plats i samhället och ägna sig åt vad de vill (Larsson & Jalakas, 2008, s 51). Dock byggs strukturer i samhället genom fysisk planering som kan vara i årtionden, ja till och med i århundraden (ibid, s 155). Ojämsstäldhet byggs in i samhällets strukturer, därför går det inte bara att "skylla på" människors individuella val som en orsak till ojämstäldhet (ibid, s 51).

Anledningen till att det är så viktigt att planerare har ett inkluderande genusperspektiv är att det är planerarna som ser till att de kvinnor och män som får nytta av planeringen synliggörs (ibid, s 57). Samhällsplaneringens syftet är, enligt Larsson och Jalakas (2008, s 57) att skapa goda miljöer för människorna, alltså ett socialt hållbart samhälle, något som planerare ofta glömmer bort trots lagar och riktlinjer. Den människobild och de värderingar som en planerare har är av betydelse vid beskrivning och analys av planeringsförutsättningar (ibid, s 58). Det finns en diskussion om hur planerare ser de människor som rör sig eller kommer att röra sig i det området som planeras, och huruvida de ser människorna av kött och blod, anonyma statister eller bilister, gående och cyklister. Människorna beskrivs i abstrakta termer och därmed skapas avstånd mellan planerare och de människor som ska vistas och verka i miljön som planeras (ibid, s 58). Ofta lyfter planerare fram människor som är avvikande mot det normala, alltså vissa kategorier av människor med speciella egenskaper eller människor som är extra utsatta. Dessa kan kategoriseras som homosexuella, äldre, barn, kvinnor och invandrare. Det som bör uppmärksammas i dessa sammanhang är att vad som är det normala inte tydliggörs. Planerare tenderar att tänka i "vi och dom"-banor (ibid, s 59) och det leder till slut till en återvändsgränd med kategoriseringar av människor. Istället bör planerare ha ett synsätt som är inkluderande och tar med allas erfarenheter, på ett sätt som är likvärdigt, genom att utgå från och titta närmare på den mångfald som finns i vardagslivet (ibid, s 60).

2.2. Vad är social hållbarhet?

Enligt Sveriges Kommuner och Regioner samt Folkhälsomyndigheten (2020) beskrivs social hållbarhet med: "Ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen." I de Globala målen som antogs år 2015 genom Agenda 2030 av de länder som är medlemmar i FN, finns det 17 mål vilka i sig har delmål och globala indikatorer (Globala målen, 2020). Mål fem i de Globala målen handlar om jämställdhet och lyder: "Uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt". För att världens länder ska utvecklas hållbart och fredligt krävs jämställdhet mellan män och kvinnor, samt att det sker en rättvis fördelning av resurser, inflytande och makt (Globala målen, 2020). Begreppet hållbar utveckling, där social hållbarhet är en del, beskrivs som att de fördelar vi har av utveckling idag såsom hälsa och välfärd skall finnas kvar i samma mängd för kommande generationer (FN, 1987). Behovet av hållbar utveckling kommer från det sätt som människan på kort tid har förändrat miljön, framför allt jordförädling och klimatgaser i atmosfären (Le Treut & Weill, s 307).

Brundtlandkommissionen (FN, 1987) fick 1983 i uppdrag att finna sätt och samarbetsformer för att stoppa den negativa utvecklingen i vår miljö. Kommissionen presenterade rapporten "Vår gemensamma framtid" och där beskrivs hur hållbar utveckling kan vända det negativa sätt som miljön förändras. Redan här tas kvinnors kunskap och kvinnors sätt att se på världen upp som en viktig del av hur miljön skall kunna räddas och inte minst kvinnor i det globala syd (FN, 1987). Det viktigaste med hållbar utveckling är att långsiktigt få fram bra miljö och utveckling för hela världen, skriver Olsson (2005).

På 1990-talet utvecklades hållbar utveckling till att omfatta fler dimensioner: ekologiska, sociala och ekonomiska. Ström, Molnar och Isemo (2017, s 12) skriver att det inte är helt enkelt att definiera den sociala hållbarheten då de olika dimensionerna av hållbar utveckling går in i varandra, se figur 1. Som Ström, Molnar och Isemo (2017, s 12) skriver - även om dessa dimensioner går in i varandra pågår en diskussion om vilken av dessa som är den ledande. Brundtlandkommissionen (FN, 1987) betonade utöver miljön den ekonomiska delen men det finns forskare som ser den sociala delen som det viktigaste då utan den sociala dimensionen skulle ekologiska och ekonomiska problem inte finnas (Ström, Molnar & Isemo

2017, s 13). Ett bra exempel på hur svårt det är att definiera hållbar utveckling och inom denna social hållbarhet är att se den tabell som Bell och Morse (2018, s 188) gjort som visar några vanliga indikatorer för hållbar utveckling. Indikatorer är mätvärden för att bedöma hur hållbar en viss del av naturen/samhället är. De har 24 indikatorer i sin lista och de sträcker sig från "Climate Change Performance Index" via "Mothers Index" till "Failed States Index", detta samtidigt som författarna (Bell och Morse, 2018, s 190) vänder sig mot att förenkla begreppen.

Figur 1: Tre dimensioner som utgör social hållbarhet. Källa: Folkhälsomyndigheten (2018).

Figure 1: The three dimensions of social sustainability. Source: Folkhälsomyndigheten (2018).

Sedan 2002 finns i Sverige en nationell strategi för hållbar utveckling (Lundquist, 2009). I denna är två av de viktigaste målen god samhällsplanering och jämställdhetspolitik. Detta gör att det inom fysisk planering i Sverige idag finns en stor efterfrågan, främst i kommuner, att i all rumslig planering integrera de mål som finns för att arbeta för en hållbar utveckling (Nilsson, 2003, s 14). Inom samhällsplanering är sociala frågor integrerade (Ström, Molnar & Isemo, 2017, s 14) men som Ström, Molnar och Isemo (ibid, s 16) skriver är det ett vitt begrepp och författarna ger förslag på strategier hur de sociala frågorna kan tas upp inom planering. Området är alltså mycket brett och innehåller många olika frågeställningar.

2.3. Vad är en social konsekvensanalys?

SKA är en analysmetod och ett verktyg för att undersöka den sociala påverkan som fysisk planering ger (Esteves, Franks & Vanclay, 2012, s 34). Det finns ett flertal olika modeller för hur en SKA skall utföras och i vilka steg analysen skall ske, dessa modeller är underlag och mallar för de rapporter som blir resultatet av analyserna (Eken m.fl., 2019, s 18). Under det

tidiga 1970-talet drevs NEPA (National Environmental Policy Act) i USA igenom och social planering blev då en del av fysisk planering (Esteves, Franks & Vanclay, 2012, s 34).

Organisationen IAIA (International Association for Impact Assessment) ger ut ett flertal skrifter inom konsekvensanalys och även då inom SIA/ SKA. Deras skrift "Social Impact Assessment: Guidance for assessing and managing the social impacts of projects (SIA Guidance)" är på över 100 sidor och innehåller förslag och rekommendationer på vad som bör tas upp i en SIA/SKA och hur den kan byggas upp (IAIA, 2015).

En SIA kan omfatta betydligt mer än en svensk SKA. Som Vanclay (2003, s 6) skriver skall en SIA se och hantera alla sociala förändringar, positiva och negativa som kan uppkomma när samhället förändras. Vanclay går här utanför enbart den fysiska planeringen och ser också att SIA bör finnas med vid policy-förändringar, demografiska förändringar och liknande (2003, ss 6-7). Vilket stöd SIA har att påverka varierar från land till land där länder som Nya Zeeland, USA, Australien och Kanada har starkt stöd i lagstiftningen (Burdge, 2003, ss 226-227) medans i Sverige finns inga lagkrav på SKA (Eken m.fl., 2019, s 18).

I Sverige är SKA ett relativt nytt område, analyser av sociala konsekvenser började användas under 1990-talet men själva begreppet SKA kom senare (Eken m.fl., 2019, s 17). Olika aktörer såsom kommuner, organisationer och konsultbolag förespråkar olika modeller, dels beroende på typen av projekt - är det trafik, bostad, industri? Men också geografiskt där storstäder utvecklat sina egna modeller och kommuner i närområdet återanvänder dessa modeller (Eken m.fl., 2019, ss 17-18). Som Eken m.fl. (2019, s 18) skriver finns det lagkrav enligt miljöbalken att i ett fysiskt projekt måste en MKB (miljökonsekvensbeskrivning) utföras men något liknande lagkrav för SKA finns inte vilket kan påverka hur analysen utförs och vilka aspekter som tas upp. Inom begreppet SKA finns ett antal underliggande modeller. Dessa kan ses som att de ingår i en SKA men vid behov utförs de separat för att stärka analysen av just denna aspekt (Eken m.fl., 2019, s 18). Två av dessa modeller har speciell relevans för denna studien, BKA och JKB.

Som Eken m.fl. (2019, s 18) skriver görs barnkonsekvensanalyser ofta, så ofta att man många gånger talar om SKA och BKA. BKA är dock en del av SKA då den enbart tar upp en av de flera sociala aspekterna som tas upp i en SKA. Jämställdhetskonskvenbeskrivning (JKB) är tänkt som en modell och metod för att behandla jämställdhet men studier visar att JKB inom

fysisk planering endast finns som ett förslag på hur en metod för jämställdhet skulle kunna inkluderas inom transportsektorn (Halling, Faith-Ell och Levin, 2016).

SKA-modeller är utvecklade av olika aktörer och används olika mycket i olika delar av landet men är ändå relativt lika (Eken m.fl., 2019). Därför har den kanske mest använda modellen, Göteborgs stads SKA-modell, använts för att exemplifiera hur en SKA fungerar.

Hur ser en SKA-modell ut?

Enklaste sättet att beskriva SKA är att titta på en SKA-modell och studien har valt att använda Göteborgs stads SKA-modell som exempel då den funnits länge och är mycket använd. Göteborgs stad skapade sin modell för SKA år 2011 tillsammans med en modell för BKA och en webbaserad tjänst "Kunskapsmatrisen" som innehåller information för att stödja tjänstemän och politiker i deras arbete inom social hållbarhet (Eken m.fl., 2019, s 19).

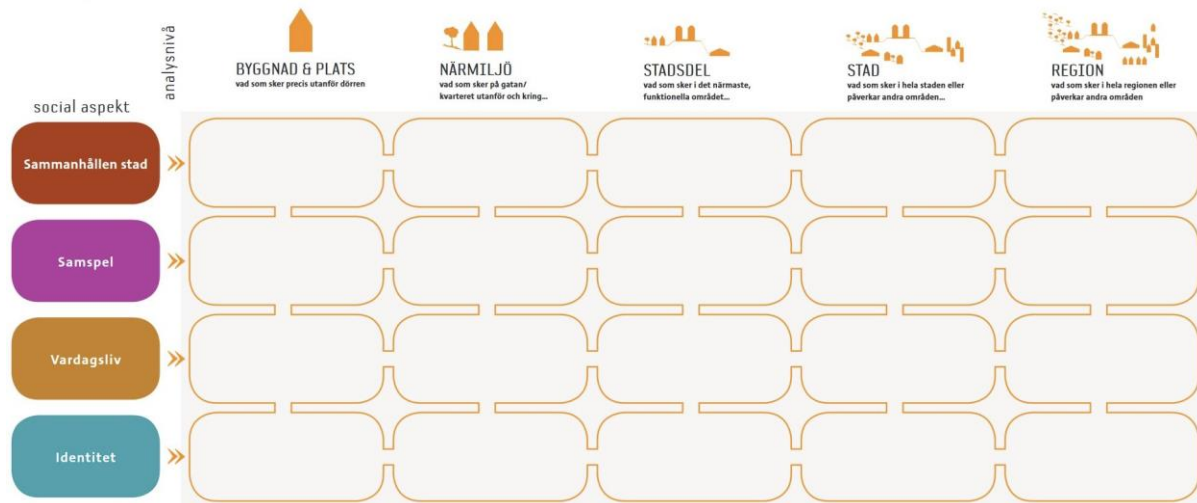

Figur 2: Tidslinje för SKA-processen. Källa: "Processpilen" (Granberg & Holtz 2015)

Figure 2: Timeline for the SIA-process. Source: "Processpilen" (Granberg & Holtz 2015)

Som Eken m.fl. skriver (2019, s 19) bygger modellen i huvudsak på tre steg (se figur 2); Första steget är att inventera nuläget, utreda hur det ser ut idag när det gäller sociala aspekter och vad som kan behöva ändras. Detta sker genom att studera redan befintlig kunskap, och genom studier av och samråd med människor som på ett eller annat sätt påverkas av planen. Andra steget är att sammanställa materialet och ta fram de förbättringar och förändringar som kan driva de sociala aspekterna framåt. Här sorteras och kondenseras materialet från första steget till planförslag, förändringar och tillägg till planen baserat på första stegets inventering. Slutligen i tredje steget bedöms konsekvenserna av dessa planförslag. Är de enbart positiva,

finns det förslag som går stick i stäv med andra delar av planen, är det som kommit fram verkligen något som kan lösas genom fysisk planering? De frågor, förslag och konsekvenser som framkommit skickas vidare till projektledning och ansvariga. (Eken m.fl., 2019 s 19).

Figur 3: Göteborg stads SKA-matris. Källa: Göteborg Stad (2017)

Figure 3: Gothenburg city's matrix. Source: Göteborg Stad (2017)

Under analysfasen i Göteborg stads SKA modell behandlas fyra sociala aspekter, “Sammanhållen stad, Samspel, Vardagsliv, och Identitet”, se figur 3. Varje aspekt kan även behandlas i olika geografiska skalor, “Byggnad och plats, Närmiljö, Stadsdel, Stad och Region” (Eken m.fl., 2019, s 19). Planeraren väljer nu ut den eller de rutor som skall tas upp i inventeringen. Till sin hjälp har planeraren “Kunskapsmatrisen” och SKA-manualen (ibid, ss 19, 23). Slutresultatet är en rapport som beskriver området, arbetsgången och de punkter som bör åtgärdas (ibid, s.21).

Makt och inflytande i fysisk planering i Sverige

För att uppnå jämställdhet i Sverige finns jämställdhetsintegrering som den viktigaste strategin (Boverket, 2020) och strategin har funnits sedan 1994 (Jämställdhetsmyndigheten, 2019). Almén (2014, s 5) skriver “Jämställdhet råder då kvinnor och män har samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden.” Europarådets definition av jämställdhetsintegrering är följande: “Jämställdhetsintegrering innebär (om)organisering, förbättring, utveckling och utvärdering av beslutsprocesser, så att jämställdhetsperspektiv införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet” (Försvarmakten, 2015). Denna strategi kräver

systematiskt arbete och utgår från att det finns en god kunskap om vad genus betyder, och förutsätter att inte enskilda experter eller personer i en organisation ska driva eller bära frågan om jämställdhet (Gil Solá, 2014, s 6). Larsson och Jalakas (2008, s 14) skriver "För att kunna arbeta för ökad jämställdhet måste man till att börja med förstå hur ojämställdhet skapas och återskapas." En planerare bör förstå vad det innebär att integrera jämställdhet i sitt arbete samt förstå de konsekvenser som kommer av jämställdhetsintegrering i processen av planering. Det krävs även att det sker en bra kunskapsinhämtning, eftersom det är den som hela planeringsarbetet grundar sig på (ibid, s 14). Mål elva i de Globala målen rör hållbara städer och samhällen och syftar delvis på målet att bygga inkluderande och integrerade städer (Globala målen, 2020).

Det har pågått och pågår än idag en segregering bland män och kvinnor på arbetsplatser, vilket tar sig uttryck i att beroende på om en är man eller kvinna har en arbetsuppgifter som ser olika ut, och i vissa fall kan även arbetsplatser skilja sig åt beroende på kön. Detta skapar och stärker ojämlikheter i arbetslivet (Forsberg Kankkunen, 2009, 17). En segregerad miljö som en arbetsplats kan ha en grupp som är i högre ställning och denna överordnade grupp har makt och bestämmer vad som ska prioriteras samt värderas på arbetsplatsen. De människor och grupper på en sådan arbetsplats som är lägre i rang, och som i princip är segregerade, kan undgå att inse arbetsvillkoren och de kan inbilla sig att deras arbetsplats är jämlik (ibid, s. 17).

Samhällsplanering har allmänt sett dominerats av män, och problematiken i detta är att då får endast erfarenheter och värderingar från män forma städer och vad samhällsplanering ska innebära. Idag är den könsmissiga fördelningen av planerare jämnare, menar Gil Solá (ibid, s 7), dock lever många av de gamla, mansdominerade värderingarna kvar. Ser man ur ett genusperspektiv kan dessa värderingar och samhällsplanering kritiseras utifrån två sätt. Det första är att man som planerare utgår från att alla människor gör lika och är lika, vilket går emot det faktum att människor har olika värderingar och erfarenheter, samt att dessa planeringsideal baseras på traditionella erfarenheter från män. Det andra är att planerares kunskap, ibland sedd som "expertkunskap", ses mera rätt än människornas erfarenheter och kunskap. Enligt Gil Solá (ibid, s 7) är detta ett elitistiskt tankesätt. Båda dessa värderingar och synsätt inom samhällsplanering leder till att kvinnors erfarenheter inte kommer fram och tas inte hänsyn till (ibid, s 7). Att politiker, medborgare och professionella planerare deltar i planeringsprocessen är viktigt ur en demokratiskt synpunkt. Det bör dock ifrågasättas om mer

kvinnor i planeringen verkligen bidrar till jämställdhet i längden, då en majoritet av kvinnor i planeringen leder till att de fråntar männen deras ansvar att göra förändringar i planering. Det finns även övertygelser att en majoritet av kvinnor inom planering inte leder till jämställdhet eftersom det har grund i föreställningen att kvinnor beter sig på ett "kvinnligt" och avvikande sätt och kanske även är mer insatta i genuskunskaper (Larsson & Jalakas, 2008, ss 44-45).

2.4.Kapitelsammanfattning

I detta kapitel har studiens kunskapsöversikt presenterats. Här har begreppet jämställdhet gått igenom och hur genusperspektivet bör användas inom fysisk planering. Sedan har det förklarats hur planerare bör planera för alla medborgare och ett historiskt perspektiv på kvinnans roll i samhället har lyfts fram. Problematiseringar kring makt och inflytande har presenterats och visat hur jämställdhet bör och kan integreras i fysisk planering. En kortare beskrivning av begreppet social hållbarhet knyts till hur SKA skall ingå i planering.

Begreppet SKA har beskrivits och exemplifieras med hjälp av Göteborg stads SKA-modell. Likt vad Larsson och Jalakas (2008, s 153) skriver, kan det konstateras att det tar tid att utmana och förändra den norm som finns inom planering. Frågan om fördelningen mellan män och kvinnor bland planerare kommer studien att återkomma till igen vid det empiriska materialet från intervjuerna.

3. Metod

I detta kapitel presenteras forskningsdesign, metoderna och arbetsgången för att få fram den information och data som skall besvara studiens frågeställningar. Metod bör väljas efter vad som passar bäst i en specifik uppsats (Denscombe, 2009, s 184). Valet föll på en textanalys utförd på SKA-modellerna, både av kvalitativ och kvantitativ typ samt ett antal semistrukturerade intervjuer genomförts med planerare inom SKA. Metoderna valdes för att få en relativt objektiv bild från metoderna av inkluderandet av jämställdhet samt att kunna jämföra denna med hur respondenterna anser att jämställdhet tas upp. Här redogörs för metoderna som har använts, aspekter kring metoderna samt en tabell på urvalet av SKA-modeller och en tabell med intervjupersonerna i intervjuerna.

3.1. Forskningsdesign

Underlaget av data består till att börja med av texter i form av SKA-modeller och SKA-rapporter. Dessa har samlats in genom sökning efter nyckelord på Google; “SKA”, “social konsekvensanalys”, “SKB” och “social konsekvensbeskrivning”. Därefter har ett antal semistrukturerade intervjuer med SKA-planerare genomförts. Urvalet av SKA-modeller i denna studie baserades på studier av litteratur från kunskapsöversikten och från tidigare kurser författarna deltagit i. Urvalet kom att omfatta en etablerad kommunal modell, en ofta använd konsultbaserad modell och en “modern” modell under utveckling.

Urvalen av respondenter till intervjuerna gjordes genom att söka efter namn på författarna/planerarna i ovan nämnda SKA och sedan vidare söka efter dem via LinkedIn och ta kontakt, direkt eller via deras arbetsgivare. I SKA-modeller sker en textsökning efter begreppet jämställdhet och begreppet kvinna. Som Esaiasson m.fl. (2012, s 198) skriver är detta ett bra sätt att få överblick över frekvensen av de valda begreppen. Därefter sker en genomläsning för att se om jämställdhet tas upp på annat sätt, utan direkt referens till dessa ord, en genomläsning mer av den kvalitativa typen (Esaiasson m.fl. 2012, s 211) där sökning sker på meningen i texten och inte på ordförekomst. Textanalysen redovisas under rubriken Textanalys. Under rubriken Semistrukturerade intervjuer redovisas hur urvalet av respondenternas svar gick till.

3.2. Textanalys

Metodval

I denna studie har textanalys använts för att få en överblick över hur begreppet jämställdhet tas upp i SKA modellerna. Studien sökte här att få en överblick över modellerna inom begreppet jämställdhet och dels kunna jämföra mellan de två typerna av textanalys kvantitativ och kvalitativ men också att kunna jämföra med intervjuerna. Som Esaiasson m.fl. (2012, s 198) skriver ger en kvantitativ innehållsanalys möjlighet att få fram dels hur ofta ett begrepp förekommer men även hur stort utrymme som begreppet ges. Här kan frågor som hur ofta tas jämställdhet upp och vilken skillnad finns mellan olika modeller lyftas (ibid, s 199). Den kvalitativa analysen handlar om att leta efter mening i texten (ibid, s 211). Till skillnad från den kvantitativa där urvalet av sökord är A och O handlar en kvalitativ analys om att känna sitt ämne och veta vad som skall letas efter (ibid, s 212). Texten skall läsas aktivt och läsaren eller forskaren skall ställa frågor och se hur texten kan besvara dem (ibid, s 212). Här handlade det om att aktivt läsa igenom modellerna och se vilka sociala frågor eller konsekvenser som togs upp utan att för den delen de "rätta" begreppen eller orden stod skrivna.

Studiens textanalys började med den kvantitativa innehållsanalysen, i studiens fall en kvantitativ textanalys som helt enkelt räknar förekomsten av utvalda ord/begrepp i en eller flera texter (Esaiasson m.fl. 2012, s 198). En kvantitativ innehållsanalys behöver inte enbart vara text utan kan likväl omfatta ljudupptagningar och bilder, video, där den tid som en företeelse får och antalet gånger den förekommer räknas (ibid, s 198). Därav anklagas ofta en kvantitativ innehållsanalys för att enbart räkna förekomst av ord (ibid, s 199). Men som Esaiasson m.fl. (2012, s 199) skriver är det inte räknandet som är det viktiga utan vad som räknas.

Urval av sökfraser

Urvalet av ord baserades på tester, vad blir resultatet om sökning sker på x eller y. Här kontrollerades resultatet, blir resultatet av sökning på "man" enbart "man", "manlig" eller kommer orelaterade begrepp med, "mana", "manér", "mandel" och så vidare. Dessa tester

ledde till urvalet av “jämställ” och “kvinn” där det inte blev några falska träffar. Andra delen av textanalysen var en kvalitativ textanalys, skillnaden är att här sker en genomläsning av texten där det letas efter mening (ibid, s 211). Här sker en tolkning av det lästa, vad menar författaren med texten? Studien blir betydligt mer subjektiv än den kvantitativa analysen men här kan frågan varför ett begrepp tas upp besvaras (ibid, s 212). Som Esaiasson m.fl. (2012, s 203) skriver har en kvantitativ innehållsanalys fördelen av att kunna bearbeta ett stort material på ett snabbt sätt. Textsökning på en dator går blixtnabbt och även video kan idag tolkas utan en människa närvarande. Validiteten av resultatet är dock helt beroende på rätt sökbegrepp så förarbetet är minst lika viktigt som själva sökningen (ibid, s 203). Den kvalitativa textanalysen kan ses som subjektiv och är det till viss del, men som Esaiasson m.fl. (2012, s 212) skriver finns inte språket i limbo utan författare och läsare delar en begreppsvärld som gör analysen betydligt mer objektiv än vad som kan antas.

Analysen utfördes på de modell/mall-dokument som fanns tillgängliga på de utvalda aktörernas webbplats, dessa presenteras i tabell 1. Göteborg stads SKA “med människor i fokus” (Göteborg Stad, 2016) beskrivs i kapitlet kunskapsöversikt. Spacescapes SKA-modell (Spacescape, 2016) är till skillnad från Göteborg stads SKA anpassad till planering på en snävare geografisk nivå, kvarter, enskilda byggnader och inte för stadsdel, stad och region. En annan skillnad med Spacescape SKA-modell är att geografiska mått används för att konkretisera de förändringar som föreslås medans Göteborg stads SKA-modell baseras på mer generella förslag (Eken m.fl., 2019, ss 39, 41). Spacescapes modell finns inte som ett separat dokument utan ingår i en SKA-rapport om Södra Värtahamnen (Spacescape, 2016). Stockholm Stads SVA modell är under utveckling och det finns ingen färdig modell (Eken m.fl., 2019, ss 39, 41). Ett av pilotprojekten för Stockholm Stads SVA är “Socialt värdeskapande analys och konsekvensbeskrivning i Ulvsunda industriområde” (Ramboll, 2019) som här använts för att analysera Stockholm stads modell.

Tabell 1. Urval av SKA-modeller.

Table 1. Selected SIA models.

Modell	Utvecklad år	Typ av dokument
Göteborgs stad	2016	Enbart modell
Spacescape	2016	Modell kombinerad med rapport
Stockholms stad	2019 (under utveckling)	Modell kombinerad med analys

Genomförande av textanalys

Studiens textanalys började med en kvalitativ textanalys (Esaiasson m.fl.. 2012, s 198) som syftade till att undersöka förekomsten av orden “jämställ” för att få med ord såsom “jämställt”, jämställd”, “jämställdhet” och ordet “kvinn” för att få med “kvinna”, “kvinnor” och andra böjningar. Efter denna har texterna lästs igenom för att hitta andra referenser till jämställdhet. Detta genom att sätta sig in i kontexten och se om den kan innefatta jämställdhet även om orden inte anges explicit (Esaiasson m.fl.. 2012, s 211). Det skall här noteras att enbart Göteborgs modell finns som ren modell, Spacescape och Stockholm SVA gick enbart att få tag i som del av SKA-rapporter.

3.3.Semistrukturerade intervjuer

Uppsatsens syfte planerades att besvaras huvudsakligen genom kvalitativ undersökning. Genom kvalitativa intervjuer har författarna till denna uppsats tagit reda på hur planerarna arbetar när de skapar SKA-analyser och om planerarnas genus påverkar hur jämställdhet tas upp i SKA:er. De kvalitativa intervjuernas syfte är att i uppsatsen förstå och utforska hur planerarna agerar i sina arbetssituationer, och ta reda på så mycket det går om varför respondenterna gör som de gör. Esaiasson (2012, s 252) menar att för en studie i syfte att synliggöra och visa hur ett fenomen gestaltar sig är samtalsintervjuundersökningar, även kallat samtalsintervjuer, det bästa alternativet. Genom dessa intervjuer förs ett interaktivt samtal mellan intervjuaren och respondenten (Esaiasson, 2012, s 228). I en samtalsintervju finns det bra möjligheter för respondenten att ge oväntade svar (ibid, s 251) något som är bra för denna studie då vår bild av vad en SKA är innan intervjuerna enbart baserats på modeller, publicerade analysresultat och en kurs vid Göteborgs Universitet i social hållbarhet. Samtalsintervjun genomförs genom semistrukturerade intervjuer, vilket innebär att man intervjuar en person i taget (Hedin, 2011, s 4). Motivationen att använda sig av en samtalsintervju kan styrkas av Esaiasson (2008, s 252) som anser att den är bra om man inte har så stora kunskaper om det som ska studeras, och om en vill att studien ska berätta om människors livsvärldar, alltså hur människor formulerar sig om företeelser.

Urval av respondenter

Respondenterna har hittats genom att hämta namn från ett flertal SKA-rapporter där namnen på potentiella respondenter stått med. Därefter har respondenterna sökts upp via LinkedIn och sedan har kontaktuppgifter hämtats via respondenternas arbetsgivare. Vid flera tillfällen vidarekopplade möjliga respondenter till kollegor. Respondenterna presenterades i förväg med ett antal frågor (Bilaga 1) där en viktig del var att frågorna skulle föra samtalet vidare. Med hjälp av den kunskap vi skaffat via litteraturen har vi gemensamt bearbetat resultaten av intervjuerna för att besvara uppsatsens frågeställningar. Respondenterna till dessa intervjuer är utförare av SKA-analyser och de har besvarat förutbestämda frågor som går igenom med varje respondent (Esaiasson m.fl., 2012, s 228). Urvalet för samtalsintervjuundersökningen kan tyckas slumpmässigt och är till viss del det men samtidigt är antalet personer som arbetar med SKA i Sverige inte så stort och många namn återkommer vid sökning på möjliga respondenter. Den geografiska spridningen av respondenturval kan tyckas vara något begränsad då den håller sig till två av Sveriges storstadsregioner Stockholm och Göteborg. Författarna till denna studie motiverar att det var dessa människor som ville ställa upp på intervjuer. Det bör nämnas att författarnas mentala och geografiska barriärer angående att intervjua planerare utanför Göteborg försvann när universitetets regler under Covid-19 pandemin tvingade fram videointervjuer. De logistiska skillnaderna försvann då det fungerade på samma sätt att intervjua en planerare i Stockholm som en planerare i Göteborg. Det har bidragit till en bättre geografisk täckning av respondenterna.

Esaiasson m.fl. (2012, s 259) diskuterar tre viktiga råd, som Grant McCracken 1988 formulerade, när det kommer till urval av respondenter. Det första är att de som deltar i intervjun ska vara främlingar för forskaren. Det är av stor vikt att upprätthålla en vetenskaplig distans till den som intervjuas, då det bidrar till ett mer utförligt svar och respondenten kan tänkas öppna upp sig mer för en person som hen har en begränsad relation till. Då författarna till denna studie inte känner någon av respondenterna är detta inget problem. Den andra aspekten är att antalet respondenter som intervjuas bör vara få i antal, då syftet inte är att lyfta fram en generalisering om många individer, utan snarare lyfta fram kvalitéer (Esaiasson m.fl., 2012, ss 229-230). Det krav som ställs på forskarna i studien är att göra intervjuer tills man har nått en så kallad teoretisk mättnad, vilket innebär att respondenter ger liknande svar om det fenomen som är centralt för undersökningen, och man behöver därför inte ha fler respondenter (ibid, s 259). Antalet respondenter i denna uppsats (elva stycken) ses som en

styrka, då många respondenter kan bidra till en bredare mångfald i svaren, samt mättnad och fler kvalitéer. Det tredje rådet handlar om att undvika att intervjua “subjektiva” experter, vilket i denna studien skulle kunna vara chefer eller högt uppsatta ledare på konsultföretag och kommuner. Det skulle också kunna vara ett urval med enbart kvinnor eller enbart män. Då studien fokuserar på jämställdhet inom fysisk planering är det viktigt att få med erfarenheter från både män och kvinnor (ibid, ss 259-260), vilket eftersträvades i urvalet. Intervjuförfrågan gick ut till cirka 20 planerare jämt fördelade man/kvinna men resultatet blev intervjuer av två män och nio kvinnor.

I tabell 2 presenteras intervjupersonerna, om de är från konsultföretag eller kommun och vilket datum de intervjuades. Av anonymiseringskäl har vi givit dem fiktiva, påhittade namn.

Tabell 2: Respondenter. Alla intervjuer är genomförda via Zoom eller Microsoft Teams.

Table 2: Responders. All interviews are made via Zoom or Microsoft Teams.

Respondenter	Benämning i uppsats	Datum
Regionutvecklare	Ellinor	2020-04-07
Planerare/konsult	Anna	2020-04-28
Planerare/konsult	Lisa	2020-04-30
Två planerare/konsulter	Amanda och Louise	2020-05-04
Planerare/konsult	Felicia	2020-05-04
Planerare/konsult	Karl	2020-05-05
Planerare/konsult	Ylva	2020-05-05
Planerare/konsult	Sebastian	2020-05-07
Planerare Kommun	Ebba	2020-05-07
Planerare/konsult	Frida	2020-05-08

Genomförande av intervjuer

Som nämnts under delen Avgränsningar fick studien anpassas till det rådande samhällsläget och studiens samtalsintervjuer genomfördes med onlinebaserade videosamtalverktyg såsom Zoom och Microsoft Teams, istället för fysiska intervjuer. Varje respondent hade sedan en tid tillbaka, innan intervjutillfället, fått en inbjudan i form av en digital länk till Zoom-möte, i

vissa fall hade författarna till studien fått en länk till ett Microsoft Teams-möte av respondenterna. Frågorna hade skickats till respondenten i förväg för att öka chansen för respondenten att ge mer utförliga och genomtänkta svar. Varje intervju utgick från 8-9 så kallade öppna frågor från en intervjuguide där det inte fanns några fasta svarsalternativ (Esaiasson m.fl., 2012, s 229), istället fick respondenten svara med egna ord om erfarenheter, upplevelser och åsikter. Intervjuguiden bestod av olika delar och teman (se bilaga 1) och författarna turades om att ställa frågor i majoriteten av intervjuerna. Varje intervju spelades in med en mobiltelefon efter att ha fått godkännande av varje respondent.

Varje intervju började med två inledande “uppvärmningsfrågor” (Esaiasson, 2012, s 265), då intervjuaren bad respondenten att ge en kort bakgrund om sig själv och varför hen valt sitt yrke. Efter det ställdes frågor om SKA för att få en bättre bild av planerarnas syn på hur SKA-arbetet fungerar och till vilken grad SKA efterfrågas och lyssnas på av beställare. Respondenterna fick också frågan om vilka metoder som de använder och de fick berätta hur de tycker att metoderna följs. Den senare delen av intervjun fokuserade på hur planerarna förhåller sig till och arbetar för att inkludera jämställdhet och även hur de tror att deras genus påverkar sättet de inkluderar jämställdhet. Då aspekten “homogen arbetsplats” togs upp av den andra respondenten togs även denna aspekt med i de resterande intervjuerna. Vid slutet av varje intervju fick respondenten en uppföljningsfråga som lydde “Är det något du tycker vi har missat att fråga dig?” vilket gav utrymme för respondenten att framföra vad hen ansåg fattas i intervjun. Även Esaiasson m.fl. (ibid, s 251) lyfter upp det positiva med att kunna ställa uppföljningsfrågor. Som Esaiasson m.fl. (ibid, s 228) nämner om att frågor kan omformuleras och innehåll kan variera har detta även skett under intervjuerna i denna studie. En del följdfrågor ställdes för att få en bättre bakgrundsbild av SKA samt hur de arbetar inom sin bransch. Det kunde även skilja sig beträffande längden på intervjuerna med de olika respondenterna, allt från en halvtimme till en timme.

Bearbetning av data

Efter att alla intervjuer var genomförda lyssnade båda författarna igenom alla intervjuer. Intervjuerna transkriberades delvis till helt då det inspelade intervjumaterialet var så pass omfattande och det var inte relevant utifrån studiens syfte att transkribera alla intervjuer fullkomligt. Därefter kodades frågorna från intervjuguiden ner till kategorier och sammanställdes med frågeställningarna i uppsatsens syfte. Detta mynnade ut i tre frågor,

vilka redovisas i resultatet. Citat och sammanställningar valdes ut som var utmärkande eller liknade varandra. På grund av materialets storlek var det inte möjligt att inkludera alla åsikter och aspekter som lyftes. Via mejl skickades citaten och de sammanställningar som gjordes från respondenternas svar till varje respondent (förutom en som inte ansåg att det behövdes) så respondenterna hade möjlighet att kontrollera hur vi tolkat deras svar. Som Hedin (2011, s 3) skriver "I kvalitativ metod är forskaren själv ett viktigt redskap då det gäller att samla in och tolka data" har en som forskare ett ansvar att formulera rätt frågor som ska ge de svar en kan använda i sin forskning. Till skillnad från en kvantitativ studie som vill visa på bredd och täckning syftar den kvalitativa metoden på något annat (DeLyser, 2009, s 158). I de kvalitativa samtalsintervjuer som genomförts är det de olika uppfattningar och tanke-kategorier som respondenterna uttrycker som är i centrum, och som forskare är det ett sökande efter kvalitéer. Kvalitéer kan både vara förekomsten eller inte förekomst av dessa kategorier (Esaiasson m.fl., 2012, ss 229-230).

Relation till respondenterna

Konsekvenserna av att hålla intervjuer via videosamtal istället för fysiska möten är svåra att slå fast eftersom det är en studie som aldrig genomförts av dessa författare med just det materialet som är insamlat. Dock bör spekulationer göras kring hur detta kan påverka exempelvis makt, positionalitet och intervjuareffekter på grund av replikerbarhet och trovärdighet. Den "färdiga produkten" av en studie eller forskning är minst lika viktig som hur man behandlar aspekterna kring positionalitet, representation och situerad kunskap (DeLyser, 2010, s 392). Intervjuareffekter bör tas hänsyn till som Esaiasson m.fl. (2012, s 243) diskuterar i *Metodpraktikan*. Det kan röra sig om medvetenhet och omedvetenhet när frågor ställs och besvaras, så kallade oönskade effekter i samspelet mellan den som intervjuar och den som blir intervjuad. Det kan även förekomma anpassning av svar från den som blir intervjuad. Intervjuareffekter förklarar Esaiasson m.fl. (2012, s 267) vara att "svaren kan bli olika beroende på vem som ställer frågorna". Intervjuaren kan genom gester, mimik och uttal omedvetet styra och påverka när frågor ställs (ibid, s 235). Intervjuaren bör även vara noggrann med hur hen mottar svaren från respondenten vid notering och selektivt lyssnande. Intervjuareffekter kan också innebära att en respondent ger olika svar på grund av intervjuarens synliga egenskaper såsom ålder, etnicitet och kön (ibid, s 235). Angående dessa synliga egenskaper hos de som intervjuar rekommenderar Esaiasson (ibid, s 235) att det bör vara en blandad grupp. De maktrelationer som finns mellan forskaren och respondenten

(DeLyser m.fl., 2009, s 156), samt faktorer som klass och social bakgrund, kan påverka det som respondenterna svarar och hur intervjun går (Molin & Perdsjö, 2014, s 17). Författarna till denna uppsats ser fördelar med att både en kvinna och en man är "representerade" som forskare för att motverka intervjuareffekter som Esaiasson m.fl. (2012, s 235) skriver, vilket innebär att intervjuarens kön kan påverka respondenten. I de samtalsintervjuer som genomförts i denna studie, av en kvinnlig och manlig forskare, kan könsfördelningen ha bidragit till att respondenterna har känt sig bekväma. Baxter och Eyles (1996, s 508) menar att likheter bland intervjuare och respondent kan vara till både för och nackdel. De menar också att det finns ett hot mot validiteten i resultatet av en intervju eftersom forskaren kan missförstå meningar (Baxter & Eyles, 1996, s 509). Det för studien in på begreppet representationskris där DeLyser m.fl. (2009, s 57) beskriver problematiken med att representera någon annan i en text genom detta citat "*any representation is fundamentally the product of asymmetrical power relations*", vilket forskare måste vara medvetna om vid bearbetning av intervjuerna.

Positionaliteten författarna bär på är delad då den kan ses från två perspektiv, ena perspektivet är att som student vara i någon form av underläge under planeraren på grund av skillnad i utbildning och erfarenhet som planerare. Det andra perspektivet är maktskillnader mellan respondent och forskare, då forskaren är den som leder intervjun. Här är viktigt att som skrivs i Rose (1997, s 308) förstå sig på sin plats och agera efter det. Det kan vara lätt att försöka sätta sig in i respondentens arbete, respondentens sätt att tänka men respondenten och forskaren har olika bakgrund och olika infallsvinklar vilket gör att de är i olika positioner och har olika mentala avstånd (Rose, 1997, ss 312-313).

Etiska aspekter

I denna studie är respondenterna anonyma, vilket inte anses påverka trovärdigheten av resultatet. Respondenterna är från konsultföretag inom fysisk planering, kommun samt inom regional utveckling, och respondenterna har en geografisk spridning i Sverige. Som Esaiasson m.fl. (2012, s 257) hävdar att man bör göra, har det även i denna samtalsintervjuundersökning skett en övervägning av de etiska aspekterna. I kvalitativa studier ger respondenterna mycket av sig själva enligt Hedin (2011, s 5) och man bör därför försäkra sig att de inte går att identifiera. Vetenskapsrådet (2002) skriver om de fyra forskningsetiska principerna. Informationskravet innebär att respondenterna skall upplysas

om hur deras svar kommer att användas. Samtyckeskravet säger att deltagare i en undersökning skall ha rätt till att godkänna eller avböja samtycke att delta.

Konfidentialitetskravet säger att alla uppgifter som samlas in skall i mesta möjliga mån hanteras konfidentiellt. Slutligen nyttjandekravet som säger att de uppgifter som samlats in enbart får användas för forskning (Vetenskapsrådet, 2002). Informationskravet har följts dels genom att informera respondenterna om vad uppsatsens syfte och frågeställningar är och förklara hur deras svar kommer att redovisas. Samtyckeskravet har följts dels genom att respondenterna själva svarade på om de ville bli intervjuade, att de fick godkänna att bli inspelade och att de delar av resultatet som omfattar deras svar skickades till dem innan publicering så de fick möjlighet att rätta till eller ta bort från sina svar. Som Esaiasson m.fl. (2012, s 267) skriver är det en fördel att erbjuda respondenterna att få se resultatet av intervjun innan publicering då det kan göra det lättare att få respondenter att delta.

Konfidentialitetskravet uppfylldes genom anonymisering av svaren, vilket flertalet respondenter önskade samt att inspelningar och transkriberingar förstörs i samband med publicering av uppsatsen. Slutligen nyttjandekravet, där är det främst upp till Göteborgs Universitet via GUPEA att se till att detta efterföljs. Uppsatsen kommer att skickas till respondenterna med nödvändig information om hur innehållet får användas.

3.4.Felkällor

En eventuell felkälla med textanalysen kan vara att de SKA:er som publicerats på nätet inte ger en fullständig bild av SKA-analyser och att det därmed inte går att generalisera. Enligt Flyvbjerg (2006, s 226) är formell generalisering överskattad som primärkälla i en vetenskaplig forskning, både om det har gjorts stora tester eller enstaka fall, och texten varnar för de begränsningar som en formell generalisering besitter. Det är svårt att genom forskning inom samhällsvetenskap och enstaka fall bevisa något, dock leder forskning med stor sannolikhet till nya insikter och kunskaper (Flyvbjerg, 2006, s 224). De textanalyser som genomförs på SKA analyseras utifrån det material som var tillgängligt och slutsatserna bör därmed tas utifrån syftet att få nya insikter av det undersökta materialet (Esaiasson m.fl., 2012, s 211).

3.5.Metoddiskussion

Syftet med denna metoddiskussion är att kvalitetsvärdera metoderna för uppsatsen.

Trovärdighet i en text, i detta fall en uppsats, påverkas av valda metoder. Dels finns det större chans för trovärdighet om olika metoder, gärna kvalitativa och kvantitativa, blandas (Elwood, 2018, s 18) och ger liknande resultat samt att valet av metoder kan försvaras. Planen från början var att utöver textanalys och intervjuer även ha en enkät. Denna idé fick slopas på grund av de regler universitetet satt upp i samband med Covid-19-pandemin. Hade denna enkät kunnat genomföras skulle trovärdigheten stärkts än mer, men det samstämmiga resultat som textanalys och intervjuer ger indikerar att trovärdigheten är god.

En fördel med kvantitativ textanalys är replikerbarhet. Att räkna ord i ett dokument kommer att ge samma resultat oavsett vem som gör det och när. Genomläsning är givetvis inte helt objektiv men då resultatet av genomläsning stämmer väl ihop med ordräkning bör den ge ungefär samma resultat oavsett vem som läser. Nackdel i denna studie med textanalysen är att den är gjord av en person. Trovärdigheten hade kunnat ökas om fler än en person genomfört textanalysen och gärna vid olika tidpunkter för förbättrad reproducerbarhet (Swedner, 1969, s 195). Textanalysens sökbegrepp för ordsök med enbart två sökord kan anses begränsade men att lägga till andra sökbegrepp som exempelvis "kön" eller "man" gav många felträffar som behövde kontrolleras och rensas ut. Resultatet visar att när "män" eller "man" nämns är det alltid i samband med "kvinnor" eller "kvinna", begreppen kommer alltid i par i de undersökta texterna.

Intervjuerna är kvalitativa. Kvalitativa undersökningar är svåra att upprepa och då få samma resultat, vilket dock inte är meningen med kvalitativa studier, här är det inte respondenterna som är det viktiga utan de tankar och ideer som de väcker hos forskaren (Esaiasson m.fl., 2012, s 271). Det positiva med kvalitativa intervjuer är att det framkommit saker som inte hade fått fram genom exempelvis fokusgrupper eller enkäter. En nackdel är dock att på grund av Covid-19 har alla intervjuerna tvingats utföras över videosamtal. Det visade sig också att kommunala planerare var på grund av Covid-19 pandemin betydligt svårare att få kontakt med än konsulter. Detta skulle kunna ge en sned bild av hur planerarna arbetar. Nio av de 11 respondenterna var kvinnor, även detta är inte idealiskt men samtidigt stärker det vad respondenterna, och även männen, själva säger, att det är en kvinnodominerad bransch.

Något som kan konstateras är vikten av hur de onlinebaserade verktygen för intervju används. Det har varierat bland respondenterna huruvida de slår på kameran under intervjun. "Body language matters" kan läsas om i DeLyser m.fl. (2009, s 156) och respondentens

kroppsspråk påverkar hur svaren blir mottagna av personen som intervjuar. Enligt författarna påverkade avsaknaden av rörlig bild på respondenter, dock inte till en så hög grad så att interaktionen blev sämre. Att se respondenten en intervjuar framför sig, på en skärm, var en trygghet och en kunde se ansiktsuttryck och gester som kunde förstärka det respondenten uttryckte. Fysiska möten vid intervjuer ska dock inte underskattas.

Intervjuerna har transkriberats av författarna och relevanta delar av svaren har valts ut för uppsatsen. Respondenterna har sen fått möjlighet att bekräfta att deras svar har uppfattats korrekt och vid behov begära förändringar och tillägg. Detta stärker trovärdigheten då respondenterna har fått avgöra att de blivit korrekt uppfattade (Baxter & Eyles, 1997, s 515).

4.Resultat

I det här kapitlet presenteras resultatet av textanalysen och intervjuerna. Redovisning av textanalysen inleds med en tabell över ordräkning och därefter resultat av genomläsning. Intervjuerna presenteras genom sammanfattning och citat från respondenter i tre teman.

4.1.Textanalys

Resultat av ordsökning efter jämställdhet

Resultatet av ordsökning redovisas i tabell 3. Sidor redovisar sidor i dokumentet som behandlar modell och totala antalet sidor. "jämställ" och "kvinn" är hur många sökträffar på respektive sökbegrepp som hittades. Ordsökningen presenteras i en datamatrix där som Esaiasson m.fl. (2012, s 201) skriver arbetet med att göra urvalet till vad som skall sökas på är minst lika viktigt som själva sökningen. I resultatet för ordsökning skall noteras att det i Göteborgs stad är fråga om en ren modell men i Spacescape och Stockholm Stad är modell kombinerad med SKA-rapport. Kolumnen Sidor i tabell 3 visar hur många sidor som berörde SKA-modellen och hur många totalt. De resterande sidorna är alltså den SKA-analys som modellen var integrerad i. Detta påverka antal gånger orden förekommer då dessa rapporter även kan redovisa resultat av undersökningar, workshops och medborgardialoger.

Tabell 3. Datamatrix med resultat av ordsökning.

Table 3. Datamatrix with results from word analysis.

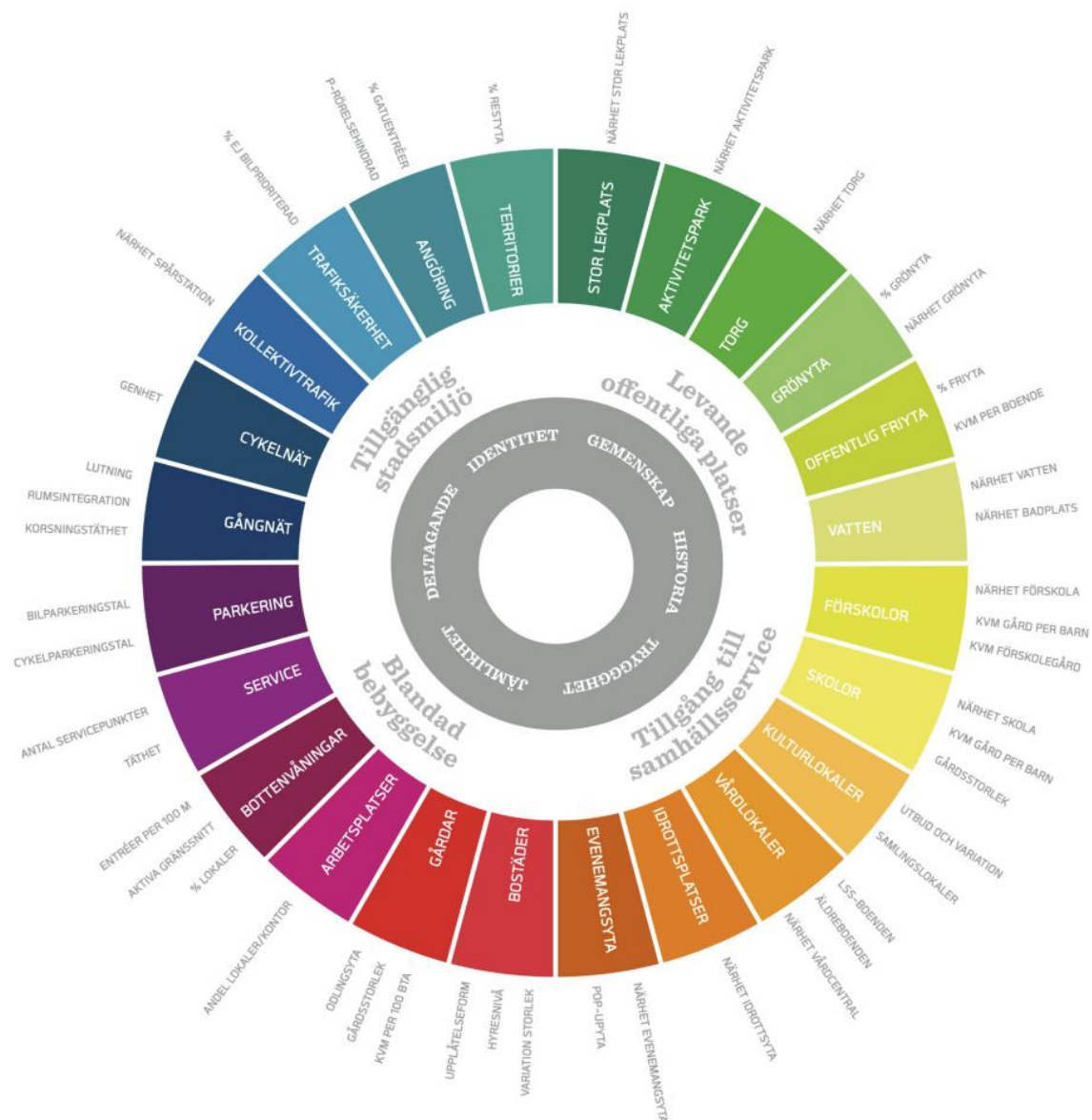
Modell	Sidor om modell	"jämställ"	"kvinn"
Göteborgs stad	30 av 30	1	2
Spacescape	15 av 98	4	18
Stockholm stad	13 av 69	38	41

Resultat vid genomläsning av SKA modeller

Som Esaiasson m.fl. (2012, s 210) skriver är en skillnad mellan kvantitativ textanalys och kvalitativ textanalys att den kvalitativa analysen letar efter betydelse i texten istället för ord vilket innebär att vid genomläsningen söktes efter text som relaterar till jämställdhet men

ordet behöver inte explicit finnas. Vid genomläsning av Göteborgs stads modell (Göteborg Stad, 2016) finner vi mycket lite stöd för jämställdhet. Diskrimineringsgrunderna (Diskrimineringsombudsmannen, 2020) visas i en sidoruta på sidan 6, där kön är första punkten men referensen i den löpande texten är att “Miljöer ska helt enkelt fungera för alla människor som ska använda dem. Med alla menar vi alla människor, oavsett...”, alltså att se alla medborgare som människor som skall kunna använda staden. Liknande formuleringar återkommer på sida 16 och sida 20. Jämställdhet som begrepp nämns under Vardagsliv, Utbud och variation på sidan 20 där vi hittar texten “Människor är olika och hur väl det praktiska livet fungerar för olika livssituationer är en fråga om såväl jämställdhet mellan kvinnor och män som jämlikhet mellan människor...”. Begreppet kvinna/kvinnor nämns under Vardagsliv, Räckvidd på sidan 21, “Generellt kör män längre sträckor, kvinnor kör för inköp och barnhämtning.” (Göteborg Stad, 2016). Sammanfattningsvis om Göteborgs stads modell så tar den inte upp dessa perspektiv separat utan klumpar ihop alla som “människor” med den stora avvikelsen BKA som rekommenderas som ett tillägg till SKA-modellen (Göteborg Stad, 2016, ss 1-2).

Spacescapes (2016) modell är integrerad i SKA för Södra Värtahamnen vilket är intressant då det visar både på modellen och hur Spacescape menar att den skall användas (Spacescape, 2016). De första 15 sidorna behandlar modellen och resten av dokumentet är SKA-rapporten för området. I inledningen på sidan 7 nämns jämställdhet som ett av de behov som staden skall planeras efter och på sidan 8 står “... stadsplaneringen ska genomsyras av jämställdhets- och barnperspektiv samt motverka den geografiska segregationen”. Genus/trygghet tas upp på sidan 13. Värt att nämna är också att i Spacescape cirkel/ros diagram, deras motsvarighet till Göteborgs stads SKA-matris, förekommer inte begreppet jämställdhet utan sorteras in under jämlikhet.

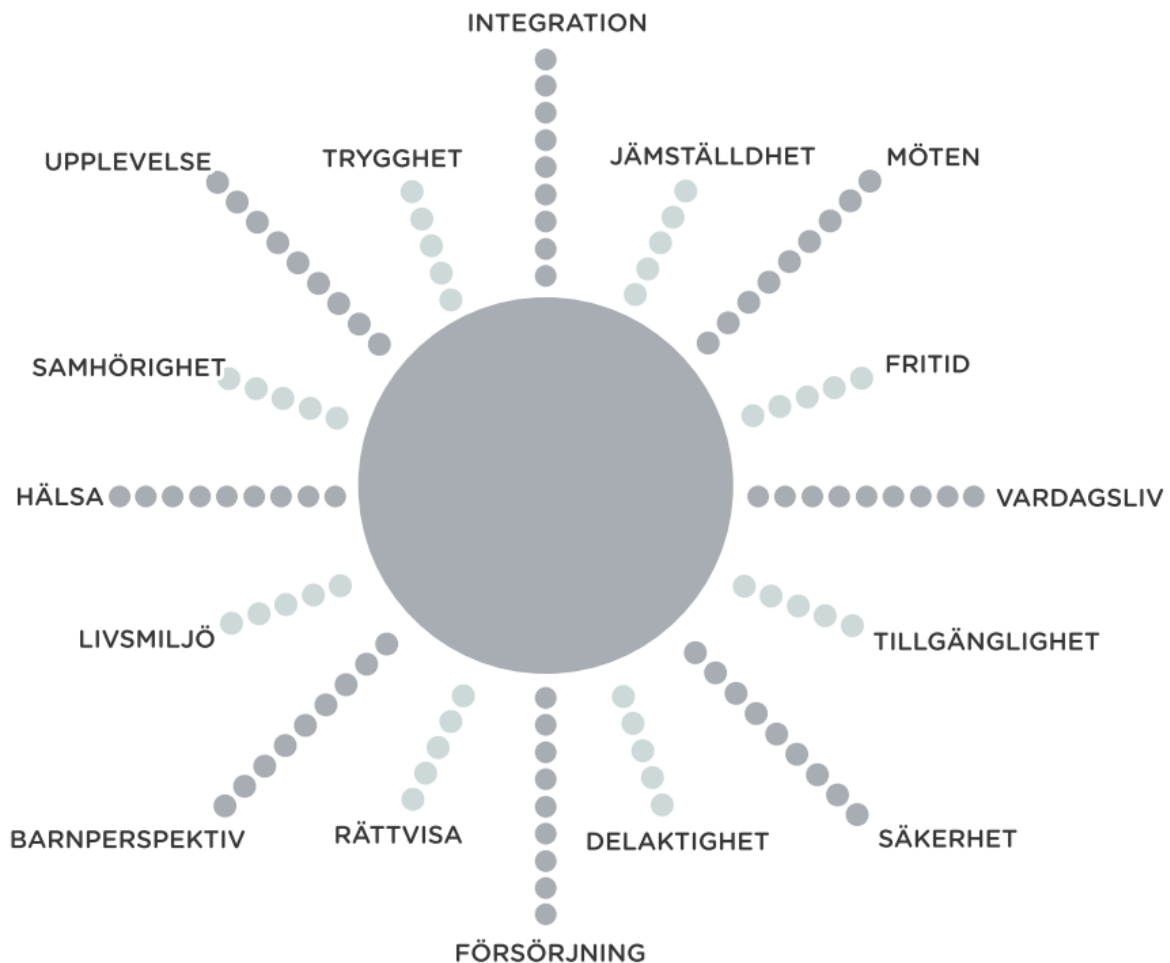
Figur 5: Spacescape modell. Källa: Spacescape (2016).

Figure 5: Spacescape model. Source: Spacescape (2016).

På sidan 49 under Idrottsytor nämns intervjuer med flickor som vill se andra aktiviteter än pojkar och att “Kvinnor efterfrågar fler lokaler för yoga, meditation och Qi Gong medan män anser att det är viktigt att satsa på fotbollsplaner”. Under slutsatsen för idrottsytor på sidan 51 tas dessa punkter upp och rekommenderar stöd för flickor/kvinnor. Under avsnittet om bebyggelse talas det om skillnaden mellan kvinnor och mäns inkomster och att det skall tas hänsyn vid byggandet av bostäder och exempelvis ge lägre hyror till resurssvaga grupper. På sidan 70 konstateras att kvinnor i mindre utsträckning använder bil än män och man ser det som ett jämställdhetsperspektiv att inte prioritera bil i samma utsträckning som gjorts tidigare. Under introduktionen till avsnittet Stadsmiljö, Gångnät på sidan 74 nämns att

kvinnor känner sig betydligt otryggare än män när de rör sig i stadens rum. I slutsats för detta avsnitt på sidan 79 noteras att “Tunnlar och planskilda kopplingar i gatunätet kan upplevas så otrygga att framför allt kvinnor hellre väljer att korsa tungt trafikerade vägar.”. Under rekommendationer upprepas på sida 91 tankarna kring idrottsytor och tjejer/kvinnor (Spacescape, 2016). I Spacescape dokument finns något mer om jämställdhet och kvinnor men detta framför allt i själva rapportdelen. Vid genomläsning syns också att barnperspektivet får betydligt större utrymme och Spacescape har även en separat BKA (Eken m.fl., 2019, s.45).

Även Stockholms Stads modell är integrerad i en SVA/SKA över omvandling av Ulvsunda industriområde (Ramboll, 2019). Denna har utförts av Ramboll på uppdrag av Stockholms stad och är en del i pilotprojekt för Stockholms Stads modell. Till skillnad från Spacescapes rapport är uppdelningen mellan modell och analys/rapport inte lika tydlig här. Redan i sammanfattningen under hållbarhetsaspekter tas Jämställdhet upp i samma nivå som exempelvis Barn och unga, Trygghet och Tillgänglighet. Detta till skillnad från Göteborgs Stads och Spacescape där begreppet jämställdhet inte ingår på denna nivå.

Figur 6: Stockholm Stad modell. Källa: Ramboll (2019).

Figure 6: The city of Stockholm model. Source: Ramboll (2019).

Då Stockholms Stads modell har Jämställdhet i likvärdig nivå som andra sociala faktorer redovisas nuläge, förslag och konsekvenser på två sidor 33 och 34 och betydligt mer ingående än Göteborgs och Spacescape:s modeller. Under sammanvägd bedömning och rekommendationer på sidorna 40 till 43 tas jämställdheten upp men inte i samma utsträckning som de två sidorna om jämställdhet. Bland bilagorna som tar upp stor del av denna SVA tar bilaga 1, Trygghetsundersökning i området upp flera jämställdhets och trygghetsfrågor och under bilaga 3, dialoger tas jämställdhetsperspektivet tillvara (Ramboll, 2019).

4.2.Intervjuer

I denna del redovisas resultatet från de elva respondenter som deltog i samtalsintervjuer genom de tre frågorna: “Hur följs modellerna i analysarbetet?”, “Hur arbetar planerarna för jämställdhet?” och “Planerarna, hur påverkar de?”. Texten är från personlig kommunikation och i tabell 2 finns redovisat vad respondenternas yrke är, deras fiktiva namn samt datum då varje intervju genomfördes. Vid bearbetning av intervjumaterialet sågs inga motsägelser bland respondenterna, det var istället gemensamma eller unika aspekter och åsikter som lyftes upp.

Hur följs modellerna i analysarbetet?

Bland de intervjuade syns en trend att Göteborgs-modellen (förkortning för Göteborg stads modell) är en av de mer populära modeller som används och det finns tendenser bland respondenterna att se fördelar med denna modell. Fördelar som lyfts upp av respondenterna är att Göteborgs-modellen fungerar för både stora och små projekt och att den är lättanvänd då den är bra anpassad för detaljplanen. Av respondenternas svar kan en även se nackdelar i modellen som lyfts upp, såsom att det finns en pedagogisk problematik med att förklara sammanhållen stad, samspel, identitet och vardagsliv. Det riktas också kritik mot tillämpningen av Göteborgs-modellen, hur kunskapsinhämtningen görs och att det är för lite medborgardialog. I vissa fall vid kunskapsinhämtningen blir det mycket spekulationer och då är det svårt att få ut ett kvalitativt resultat. Metoden för SKA i flera projekt påminner om Göteborgs-modellen säger kommunanställda Ebba men de konsulter de tagit in

“följer inte metoden rakt av utan anpassar efter analysen”.

Det fanns en trend bland respondenterna att inte se modellerna som en fast mall att följa utan istället se de mer som en stomme och en inspirationskälla, ett exempel på det är Ylva som säger

“Jag använder inte SKA-metoden så slaviskt.”

SKA-modeller är inte så tydliga om en jämför med MKB där det finns mer tydliga riktlinjer, och respondenter väljer modell efter projektet. En respondent menar att en av tankarna bakom Spacescapes modell är just att göra analysen mer mätbar för bättre underlag till förändringsförslag.

“Vi anpassar ju oss delvis efter vilket projekt vi är med i, om det finns tydliga mål och måluppfyllnadskrav, eller värdeord som man utgår från i projektet.”

Konsulten Sebastian plockar det han behöver ur olika modeller för att sätta samman en SKA anpassad efter den kund och det projekt som gäller. Han fortsätter att säga att modeller ibland kan vara för omfattande, och då behöver de anpassas för varje kundsituation. Vissa kunder har endast budget för en mindre analys, andra har budget för en mer heltäckande SKA. Det är naturligt eftersom de befinner sig i en utvecklingsfas av dessa modeller (Sebastian).

Konsulten Felicia anser att metoder inom SKA är ganska lika och att det som skiljer metoderna åt är vilken typ av kunskapsinhämtning som görs och vilka ordval och rubriker som finns i metodmallarna. Hon tycker också att frågan om en inkluderar medborgardialog i kunskapsinhämtningen har en mycket stor påverkan.

“Workshops med enbart tjänstepersoner är populärt men inte alltid så bra.” (Felicia)

Konsulten Frida säger att det skiftar bland olika metoder hur mycket dialog man utför, och hon anser att det är väldigt viktigt med dessa dialoger. På riktigt stora projekt utgår en från de befintliga mallarna men en har mer tid och möjligheter att anpassa dessa, enligt Karl. För honom är det också viktigt att blanda metoder i analysen. Kvalitativa metoder är bra men kvantitativa kan vara bättre för att tydliggöra ett visst problem, en viss företeelse. Karl fortsätter med att det kan vara lättare att få gehör från beställarna med statistik och menar att planeraren bör

“anpassa sig till vem det är som ska lyssna på en”.

Som Lipschütz (2012) skriver "Platser är inte statiska utan processer i ständig omvandling". Flera av planerarna önskar också att SKA inte bara blir en rapport utan att de även får följa projekten genom deras livstid.

Hur arbetar planerarna för jämställdhet?

Flertalet respondenter anser att de inkluderar jämställdhet i sitt arbete, Lisa säger att

"jämställdhet finns som en hinna/ett lager över allt"

och hon syftar på hur hon jobbar med matrisen i vald modell och att olika perspektiv inte nödvändigtvis finns som egna rubriker utan snarare ingår i metoden.

"Jämställdhet ingår i alla mina analyser"

säger Sebastian och tycker att separata JKB säkert kan vara lämpliga ibland men anser att

"jämställdhet inkluderas hela tiden, det är en mycket central fråga inom samhällsplanering idag".

Samtidigt som alla respondenter ansåg att frågan om jämställdhet var viktig hade ingen av dem utfört någon JKB. Ebba kom här med ett intressant inlägg, hon hade bilden av att innan SKA och BKA kom pratades det mera om jämställdhet som begrepp i planarbetet. Som exempel tog hon upp att Kungälv kommun tidigare hade jämställdhet som en rubrik i sina detaljplaner. Enligt Karl ingår jämställdhet i alla verktyg, ramverk och mallar men det är olika hur uttalat det är. Det som kan förbättras, tycker Karl, är hur man förmedlar inkludering av jämställdhet till beställaren, och han tycker att man skall dra nytta av att använda statistik, intervjuer och observationer för att stärka behovet gentemot beställaren. Det är viktigt att hela tiden tänka på jämställdhet och genus säger Louise, en sådan enkel sak som att använda hen eller att i en enkät ha mer än två val för kön/genus.

"Det bästa vore om det är självklart med i allt man gör." (Amanda, konsult)

Felicia anser att hur planerare förhåller sig till jämställdhet i SKA beror på hur en ser på jämställdhet personligen,

"Jämställdhetsfrågan är en aspekt, men har inget utmärkande utrymme" (Felicia)

Felicia menar att det sällan ges stort utrymme tidsmässigt med insamling och bearbetning när det kommer till inkludering av jämställdhet. Det syns en trend hos respondenterna att de tycker att det är naturligt att inkludera jämställdhet i sitt arbete,

"Man ska ha jämställdhetsperspektiv och barnperspektiv på alla frågor, sen kanske inte det yttrar sig i alla analyser." (Anna, konsult)

Några respondenter nämner skillnaden på jämställdhet och jämlikhet, hur de tas upp och hur dessa inkluderas i planering. Både jämställdhet och jämlikhet är viktigt vid kunskapsinsamling och i valet vilka som involveras. De respondenter som pratade om jämställdhet och jämlikhet under intervjuerna var väl införstådda med skillnaderna på de båda begreppen.

“Det beror lite på beställaren, de har ju ofta en åsikt om vilka aspekter och teman som de vill att man inkluderar i en SKA. Ofta har de kanske sitt eget verktyg, med egna rubriker och då kanske jämställdhet är uttalad. Är den inte det så... det kan ju vara att man bedömer själv att det bör vara en egen uttalad...” (Amanda)

Några av respondenterna tycker att det finns ett generellt intresse för jämställdhetsfrågor men att det är sällan beställarna ber om att frågor kring jämställdhet skall tas upp.

Ofta är det “typiska kvinnofrågor” som tas upp, resor och trygghet när det pratas om jämställdhet. Flera respondenter ser risken med dessa förutfattade meningar och hypoteser som planerare och beställare har, utan att ha direkt kontakt med brukarna. Ofta förenklas frågan och det blir fördomsfullt att kvinnor åker mer kollektivtrafik, och vid ett projekt som främjar kollektivtrafik säger man att man därför har tänkt på jämställdhet eller att det därför är jämställt. Felicia säger

“Är det en översiktlig analys så är det lätt att titta på en typ av situation för kvinnor och då säga ‘nu har vi tittat på jämställdhetsperspektivet’.”

Ebba stöter ofta på schablonen att ”funkar det för barnen funkar det för alla” men hon ser att det inte alltid är så enkelt eftersom olika grupperns behov kan konkurrera. Det skulle vara intressant enligt henne att få med jämställdhet på ett mera tydligt sätt i både metoder och analyser. Då beställarna av SKA nästan uteslutande är offentliga aktörer ser Ebba en annan anledning som kan påverka hur jämställdhet uppmärksammas. Det kan vara lättare, enligt Ebba, att i projekt tala om andra sociala eller barnkonsekvenser, då begrepp som jämställdhet och feminism ibland kan vara mer politiskt laddade frågor som kan gå utöver vad vi normalt menar med jämställdhet i projekt.

Planerarna, hur påverkar de?

Det fanns en trend bland respondenterna att tycka att det är en övervikt av kvinnor bland de planerare som arbetar med “mjuka” frågor såsom SKA. Ellinor inflikar att forskning talar för

att kvinnor och män värderar saker olika och att kvinnor värderar hållbarhet högre, speciellt när det gäller transportplanering. Flera respondenter ser en övervikt av kvinnor rent generellt i planerarbranschen och att detta syns inte minst på kommunerna. Alla respondenterna tänker att det påverkar men hur mycket det påverkar är oklart.

“Både kvinnor och män hjälper till att upprätthålla de här maskulina strukturerna” säger Ellinor när en av intervjuarna pratar om manliga strukturer och manlig dominans, inom planering, som finns kvar sen länge. En respondent arbetar i en sektion som sysslar med risk och brand, hen ser en övervikt av män på sin sektion och tänker att detta är ett resultat av att män och kvinnor kommer från olika håll in i planerarbranschen, men när det kommer till förmågan att inkludera olika infallsvinklar och tvärperspektiv är hen osäker på om det har att göra med om en är man eller kvinna eller om det beror på ens bakgrund.

Respondenterna ger exempel på hur arbetet påverkas av genusfördelningen. Lisa pratar om hur resultaten av workshops påverkas av att deltagarna är kvinnor, diskussionerna som ofta är anekdotiska blir från ett kvinnoperspektiv och slutsatser dras från dessa. Flertalet respondenter ser en stor övervikt av kvinnor på workshops, nätverksträffar och konferenser. På en kurs om sociala frågor i planering som Amanda nyligen deltog i var alla 20-30 deltagarna kvinnor.

Påverkar gör också den typ av arbetsgivare som respondenterna arbetar hos. De traditionella ingenjörsbolagen har mer män jämfört med de som arbetar mer med “mjuka” frågor, detta ser konsulten Louise tydligt på sin arbetsplats,

“när jag pratar om barnkonsekvens hör kollegorna ordet ban, som i bana/banvall”.

Under samtalet med Frida lägger hon vikt vid skillnaderna mellan utbildning, då hon upplever att kvinnor har oftare läst samhällsplanering och kulturgeografi, och män har oftare ingenjörsutbildning. Tydligt är också att respondenterna valt yrke efter intresse, Anna pratar om hur hon efter gymnasiet läste genusvetenskap för att hon var upprörd över vårt ojämställda samhälle vilket sedan ledde till fem års studier i samhällsplanering. Sebastian pratar om hur han brinner för sociala frågor inte bara i arbetet utan även privat.

Enligt Sebastian är gruppen samhällsplanerare relativt homogen, de har ofta liknande ålder, socioekonomisk bakgrund, etnicitet och så vidare. Han tycker att en större blandning och mer heterogen yrkeskår skulle vara av godo. Ibland framställs krav från beställare som kan vara

begränsande, som exempelvis att analyser måste utföras på god svenska. Sebastian ser dock möjligheter och tycker vi skulle kunna göra mera för att öppna upp för personer med olika bakgrund att bidra inom samhällsplaneringen. Karl tycker att hans arbetsplats är ganska homogen, de flesta är mellan 25-45 år, många har liknande utbildning, tycker ganska lika i många frågor, dock finns det även kollegor med utländsk bakgrund. Denna fördelning och ganska homogena grupp är något som hans arbetsplats är medveten om och diskuterar.

Slutligen delar Felicia med sig av statistik över könsfördelningen på hennes arbetsplats. På kontoret i Göteborg är fördelning 70-71% kvinnor och 29% män och på kontoret i Stockholm är det 62-63% kvinnor och 37-38% män. Siffrorna är baserade på hur personalsituationen och fördelningen man-kvinna såg ut vid intervjutillfället.

5. Diskussion

Hur tas jämställdhet upp i de utvalda SKA-modellerna Göteborgs stad, Spacescape och Stockholm stad? Jämställdhet är ett begrepp som bör tas upp mer i de utvalda SKA-modellerna. Stockholm Stads modell som ännu är i utvecklingskede och än så länge bara använts vid ett fåtal tillfällen är betydligt bättre än de andra två som studerats. Här kan de andra modellerna ta lärdom och införa jämställdhet högre upp i hierarkin av sociala frågor. Textanalysen, både ordsökning och genomläsning, gav för Göteborg-modellen, som enligt flera respondenter är den mest använda modellen, mycket få träffar på jämställdhet. De fokuserar i sin modell på andra sociala frågor och jämställdhet blir mest en fotnot. I Göteborg stads modell skriver de själva att de inte lyfter fram olika typer av människor utan använder bara målgruppen människor, vilket kan relateras till teorins del om könsblindhet (Larsson & Jalakas, 2008, s 52). Samtidigt är barnperspektivet viktigt och där handlar det inte om "människor". Varken Spacescape eller Göteborgs-modellen har jämställdhet som någon uttalad rubrik vilket kan resultera i att det är svårt för planerarna att involvera jämställdhet. Flera respondenter menar också att jämställdhet är svårt att mäta vilket kan resultera i att planerarna väljer att fokusera på ett område där det är lättare att visa förändringsbehov.

Hur inkluderar planerare jämställdhet i arbetet och i sina SKA-analyser? Vid intervjuerna framgick att de flesta respondenterna inte slaviskt följer modellen, utan anpassar modellen för typen av uppdrag, vilket innebär att resultatet baseras mycket på beställarens önsningar. De flesta planerarna har därför begränsade möjligheter att påverka hur mycket begreppet jämställdhet tas upp i det färdiga resultatet. Detta kan bero på att respondenterna främst arbetade på konsultfirmor som utför arbetet för främst kommunala beställare och gör det som beställs men det innebär att modellerna som drivs och ägs av offentliga aktörer bör inkludera jämställdhet mer. En annan möjlig och mycket problematisk sak är att begreppet jämställdhet är något politiker gärna värjer sig för. Begreppet kan för politiker innebära saker som feminism och kvotering vilka många politiker undviker att diskutera av bland annat ideologiska skäl. Detta kan resultera i att SKA-rapporter, som ju är del av underlag för de beslut politiker tar, helst inte skall innehålla kontroversiella ämnen. Flertalet av respondenterna anser sig inkludera jämställdhet i sitt arbete och tänker på saker som icke-binärt kön vid enkäter, kvinnodominerade workshops och sina egna homogena arbetsplatser. Som Larsson och Jalakas (2008, s 59) menar tenderar planerare att hamna i ett "vi och dom"-

tänk. Just medvetenheten om att planerarna på en arbetsplats är en homogen grupp kan eventuellt underlätta för ett inkluderande synsätt när de planerar.

Flera respondenter säger att jämställdhet borde vara och är en självklarhet i arbetet med SKA:er och flera respondenter säger att beställare också anser att det är viktigt. Problemet är att detta inte utmynnar i att jämställdheten tas upp i rapporterna, varken explicit eller att det syns vid genomläsning. Teorin visar att planering tidigare var mansdominerad (Larsson & Jalakas, 2008, ss 54-55) och att strukturer lever fortfarande kvar. Konsulten Louise ser att i “hårda planeringsfrågor” är yrket fortfarande mansdominerat och speciellt ingenjörsbolagen är mansdominerade där “mjuka frågor” tolkas utifrån dessa planerares bakgrund. När sedan “mjuka frågor” från social planering skall sammanföras med “hårda frågor” kan det bli missförstånd. Som exempel säger hon “när jag pratar om barnkonsekvens hör kollegorna ordet ban, som i bana/banvall”.

Hur påverkar då planerarens genus arbetet? Nästan alla respondenter säger att det finns en ojämn fördelning mellan män och kvinnor bland planerare som arbetar med sociala frågor. Alltifrån konsulten Ylva som ser en övervikt av kvinnor bland “mjuka” planerare till Amanda som beskriver att på den kurs om sociala frågor i planering hon deltog i var alla 20-30 deltagarna kvinnor. Hur ställer sig detta mot jämställdhetsmålen (Larsson & Jalakas, 2008, s 43)? Jämställdhetsmålet innebär inte att det skall vara 50/50 anställda i varje verksamhet utan att kvinnor och män skall ha samma rätt och samma möjligheter att påverka samhället (Larsson & Jalakas, 2008, s 43) men å andra sidan är planerare oerhört viktiga i samhället då de utför och kan påverka de beslut som de folkvalda politikerna tar. Flera av respondenterna noterar att det inte bara inom SKA-planerarna är en övervikt av kvinnor utan även bland beställarna av planerna. Som Larsson och Jalakas (2008, s 44) indikerar innebär inte fler kvinnor i planeringen automatiskt att samhället blir mer jämställt. På samma sätt som en manlig övervikt i de “hårda frågorna” kan påverka i en riktning kan en kvinnlig övervikt i de “mjuka frågorna” påverka i en annan. Det må vara överdrivet att diskutera kvinnlig övervikt i ett samhälle som enligt Larsson & Jalakas (2008, ss 30-31) har en bit kvar till jämställdhet men samtidigt har “vit, medelålders man” blivit ett skällsord (Hultman & Anshelm, 2017, s 19). Jämställdhet betyder inte att kvinnor skall ha mer makt än män.

Problematiskt är också att planerarna tycker samma och är en homogen grupp, då det kan hindra utveckling inom skräet. Planerarna säger sig vara fullt medvetna om detta men riktigt

vad de gör åt det är oklart. Det internationella arbetet med SIA visar sig betydligt mer omfattande och inkluderande än det svenska SKA-arbetet. Hur skall de svenska planerarna arbeta för att uppnå samma räckvidd?

Sammanfattningsvis visar denna studie resultat på för lite, i vissa fall nästan inget hänsynstagande alls, i SKA-planering och modeller för jämställdheten. Detta är inte bara en punkt som skall inkluderas utan också något som måste uppmärksammas både av beställare, beslutsfattare och planerarna själva för att jämställdhetsmålen skall kunna uppnås och ge kommande generationer möjligheten att leva i ett jämställt samhälle.

Vidare forskning

Då flera respondenter uppgav i sina intervjuer att det händer att deras beställare beställer en SKA bara för att den skall göras så de kan "checka av" att SKA är utförd, skulle det vara intressant att undersöka beställarnas syn på innehåll av SKA, till exempel vilka delar av SKA är viktigast? Är just aspekten jämställdhet något som beställarna omedvetet väljer att inte lyfta upp? Bland några av respondenterna fanns en mer kritisk uppfattning angående om SKA verkligen ger effekt i verkligheten. Som nämnts tidigare kan här slutligen lyftas att fördelningen man och kvinna i planering för social hållbarhet och i arbete med SKA är ojämn, enligt litteratur och respondenter. Detta går emot det första jämställdhetspolitiska målet (jämn fördelning av makt och inflytande). En vidare studie kan vara att vända sig till arbetsgivare, och undersöka om arbetsgivarna tar hänsyn till jämn fördelning kvinnor/män på arbetsplatsen när de anställer nya medarbetare, och om de också tänker på att ha en så heterogen arbetsplats som möjligt.

Förslag på vidare studier:

- * Undersöka effekt av SKA, hur det påverkar verkligheten.
- * Är arbetsgivare medvetna om könsfördelningen av planerarna med tanke på första målet i de jämställdhetspolitiska målen?
- * Studera hur uppdragsgivarna och beslutsfattare uppfattar jämställdhet, det har visat sig kunna vara ett problem.
- * Vad gör arbetsgivare för att minska homogeniteten på arbetsplatsen?

6.Slutsatser

Studien har haft som syfte att undersöka hur jämställdhetsperspektivet tas upp i SKA:er och under planerares arbete med SKA. Denna studie har baserats på textanalys och semistrukturerade intervjuer där det empiriska materialet har fått utgöra den största delen av studien.

Frågeställningen om hur jämställdhet tas upp i utvalda SKA-modeller besvarades med dels textanalys och dels intervjuer. Det kan konstateras att jämställdhetsperspektivet i SKA:er inte får ta så stor plats, på grund av avsaknad av jämställdhet i SKA-mallarna och typ av beställning. Studien visade en skillnad i prioriteringar, då BKA och barnperspektivet högprioriteras medan jämställdhet var något som respondenterna själva fick "baka in" i sina SKA-analyser.

Frågeställningen om hur planerare inkluderar jämställdhet i arbetet och i sina SKA-analyser besvarades med samtalsintervjuer med planerare. Flera stycken av de intervjuade planerarna ansåg att jämställdhet var en viktig aspekt, inte bara för dem själva utan även för dem som beställer en SKA. Dock räcker det inte riktigt med att utförare och beställare anser att det är viktigt, eftersom jämställdhet saknas i en del SKA-modeller vilket oftast leder till att jämställdhet inte står med i SKA-rapporterna.

Frågan om hur planerares genus påverkar har besvarats genom analys av intervjuerna. Flertalet av respondenterna tyckte att deras arbetsplats var kvinnodominerad och homogen vilket de antog påverkade hur jämställdhet tas upp. En av respondenterna noterade att workshops ofta var kvinnodominerade, och att slutsatser dras från kvinnliga perspektiv. Detta kunde i diskussionen kopplas ihop med Larsson och Jalakas teori om att mer kvinnor i planering inte resulterar i en mer jämställd planering. Dock kunde en viss medvetenhet om homogen arbetsplats noteras, specifikt hos en respondent, och denna medvetenhet kan ses som ett exempel i rätt riktning för ett mera jämställt samhälle.

Studien uppfyller syftet genom att analysera SKA-modeller och utröna hur jämställdhet tas upp i dessa samt genom att analysera de svar respondenterna gav. Slutsatsen är att studien har visat en avsaknad av jämn fördelning av planerare. Den har även visat en obalans av

prioriteringar för jämställdhet inom fysisk planering, vilket med stor sannolikhet påverkar möjligheten till ett framtida jämställt samhälle.

7.Referenslista

Almén, M. (2014) *Jämställdhetsintegrering med intersektionellt perspektiv*. Nationella sekretariatet för genusforskning. Göteborg. Senast uppdaterad 2016. Hämtad den 2020-05-20 från <http://www.genus.se/wp-content/uploads/Sa-gor-du-Jamstalldhetsintegrering-med-intersektionellt-perspektiv.pdf>

Alnebratt, K. (2009) *Meningen med genusforskning så som den framträder i forskningspolitiska texter 1970-2000*. Göteborg: Intellecta Infolog.

Baxter, J., Eyles, J. (1997) *Evaluating qualitative research in social geography: establishing 'rigour' in interview analysis*. Ontario: McMaster University.

Bell, S., Morse, S. (2018) *A basis for systemic sustainability measurement: an update*, Routledge handbook of the history of sustainability. Abingdon: Routledge.

Boverket. (2020) *Jämställdhet i samhällsplaneringen*. Hämtad den 2020-05-19 från <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/nationella-mal-for-planering/jamstallldhet-i-samhallsplaneringen/>

Burdge, R. J. (2003) *Benefiting from the practice of social impact assessment, Impact Assessment and Project Appraisal*, 21:3, 225-229. London: Informa PLC.

Callerstig, A-C. (2014) *Making equality work: Ambiguities, conflicts and change agents in the implementation of equality policies in public sector organisations*. Linköping: Linköpings universitet.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

DeLyser, D., Herbert, S., Aitken, S. C., Crang, M., A., McDowell, L. (2009) *The SAGE Handbook of Qualitative Geography*. London: Sage.

Diskrimineringsombudsmannen. (2020) *Diskrimineringsgrunder som skyddas av lagen*.

Hämtad den 2020-05-29 från

<https://www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/>

Eken, A., Magnusson, J., Hildesson, A., Molnar, S., De Fine Licht, K. (2019) *Rätt verktyg för jobbet? En översikt över verktyg för social hållbarhetsanalys i städer*. Mistra Urban Futures.

Elwood, S. (2018) *Mixed Methods: Thinking, Doing, and Asking in Multiple Ways*. The SAGE Handbook of Qualitative Geography, London: SAGE Publications.

Equality and Human Rights Commission. (2018) *Understanding equality. What is equality?*

Hämtad den 2020-07-01 från <https://www.equalityhumanrights.com/en/secondary-education-resources/useful-information/understanding-equality>

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Wängnerud, L. (2012) *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Fjärde upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Esteves, A., Franks, D, Vanclay, F. (2012) *Social impact assessment: the state of the art, Impact Assessment and Project Appraisal*. Volume 30, Issue 1, The state of the art of impact assessment. London: Informa PLC.

Flyvbjerg, B. (2006) *Five Misunderstandings About Case-Study Research*. Qualitative Inquiry. 12 (2), 219-245. London: Sage Publications.

FN. (1987) *Our Common Future/Brundtlandkommissionen*. Hämtad 2020-06-11 från

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

Forsberg, G., (1992) *Förändringens svåra konst. I Kvinnors och mäns liv och arbete*. Stockholm: SNS Förlag.

Forsberg Kankkunen, T. (2009). *Två kommunala rum : Ledningsarbete i genusmärkta tekniska respektive omsorgs- och utbildningsverksamheter* (Doktorsavhandling). Stockholm, Stockholms universitet. Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-8574>

Försvarsmakten. (2015) Skrivelse: Definitioner och begrepp. Hämtad den 2020-05-20 från <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/4-om-myndigheten/vara-varderingar/fm2015-15593.1-ubil-1.1-fm-handlingsplan-jamstalldhetsintegrering-2015-2018.pdf>

Gil Solá, A. (2013) *På väg mot jämställda arbetsresor? Vardagens mobilitet i förändring och förhandling* (Doktorsavhandling). Göteborg: Göteborgs universitet.

Gil Solá, A. (2014) *Vägar till jämställdhet inom kommuners transportplanering*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Globala målen. (2020) *Frågor och svar: Vad är globala målen?* Hämtad den 2020-06-18 från <https://www.globalamalen.se/fragor-svar/>

Globala målen. (2020) *Mål 5: Jämställdhet*. Hämtad den 2020-04-28 från <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-5-jamstalldhet/>

Globala målen. (2020) *Mål 11: Hållbara städer och samhällen*. Hämtad den 2020-06-18 från <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/>

Gottzén, L. & Jonsson, R. (red.) (2012) *Andra män: Maskulinitet, jämställdhet och normskapande*. Malmö: Gleerups.

Granberg, J. & Holtz, L. (2015) *Sociala aspekter i detaljplaneprocessen*. Göteborg: Göteborgs stad.

Göteborgs stad. (2018) *Göteborgs stads program för en jämlik stad 2018-2026*. Hämtad den 2020-06-11 från [http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/93ec9160f537fa30c12572aa004b6c1a/608f3258400583fbc12581230043d997/\\$FILE/14_1_Goteborgs_Stads_program_for_en_jamlik_stad_2018_2026.pdf](http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/93ec9160f537fa30c12572aa004b6c1a/608f3258400583fbc12581230043d997/$FILE/14_1_Goteborgs_Stads_program_for_en_jamlik_stad_2018_2026.pdf)

Göteborg Stad (2016) *[SKA] SOCIAL KONSEKVENSPANALYS människor i fokus 1.2*. Hämtad 2020-05-25 från: <https://goteborg.se/wps/wcm/connect/7a225b9b-821e-435d-80ba-f3fba09fd443/SKA20171.2MINDRE.pdf?MOD=AJPERES>

Hedin, A. (1996) *En liten lathund om kvalitativ metod med tonvikt på intervju*. Hämtad den 2020-05-12 från Studentportalen.

Hervé Le Treut, H., Weill, C. (2018) *Climate change and its histories*, Routledge handbook of the history of sustainability. Abingdon: Routledge.

Hultman, M., Anshelm, J. (2017) *Masculinities of climate change. Exploring examples of industrial, ecomodern and ecological masculinities in the age of Anthropocene*. In *Climate Change and Gender in Rich Countries*, edited by Marjorie Cohen. London: Routledge.

Jämställ nu. (2017) *Jämställdhet*. Hämtad den 2020-06-10 från <https://www.jamstall.nu/fakta/jamstalldhet/>

Jämställdhetsmyndigheten. (2019) *Sveriges jämställdhetspolitik*. Hämtad den 2020-05-28 från <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhetsintegrering/jamstalldhetsintegrering>

Jämställdhetsmyndigheten. (2019) *Vad är jämställdhet?* Hämtad den 2020-07-01 från <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/om-jamstalldhet/vad-ar-jamstalldhet>

Larsson, A., Jalakas, A. (2008) *Jämställdhet nästa! Samhällsplanering ur ett genusperspektiv*. Stockholm: SNS Förlag.

Levin, L., Faith-Ell, C. (2011) *Genusperspektiv på utveckling av kollektivtrafik. Hållbar jämställdhet vid planering av framtidens kollektivtrafik i Malmö*. Linköping: WTI.

Lipschütz, M. (2012) *Station Haga. En studie om Västlänkens sociala konsekvenser på lokalområdesnivå* (masteruppsats). Göteborg: Göteborgs Universitet.

Lundquist, I. (2009) *Landskapsarkitekturen och den fysisk planeringens betydelse för en social hållbarhet* (masteruppsats). Uppsala: SLU Uppsala.

Molin, J., Perdsjö, E. (2014) '*...nu har jag hittat hem*' En kvalitativ intervjustudie, utifrån ett boendeperspektiv, om Bostad först i Örebro. Örebro: Örebro universitet. Hämtad den 2020-05-20 från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:796239/FULLTEXT01.pdf>

Nilsson, K. (2003) *Planning in a sustainable direction - the art of conscious choices* (Doktorsavhandling). Stockholm: Infrastruktur.

Nurbo, A. (2014) *Spår av jämställdhet. En reflexiv intervjustudie om statliga och ideella organisationers jämställdhetsarbete* (Masteruppsats). Göteborg: Göteborgs universitet.

Olsson, J. (2005) *Hållbar utveckling underifrån? : Lokala politiska processer och etiska vägval*. Nora: Nya Doxa.

Ramboll. (2019) *Socialt värdeskapande analys och konsekvensbeskrivning i Ulvsunda industriområde*. Hämtad 2020-05-23 från: <https://etjanster.stockholm.se/Byggochplantjansten/PresentPlan/GetFile?fileRecordNumber=8024621&journalNumber=2018-06893&fileName=Socialt%20v%C3%A4rdeskapande%20analys%20och%20konsekvensbeskrivning%20i%20Ulvsunda%20industriomr%C3%A5de>

Rose, G. (1997) *Situating knowledges: positionality, reflexivities and other tactics*, Volume: 21 issue: 3, page(s): 305-320, Progress in Human Geography. London: SAGE Journals.

Spacescape. (2016) *Social konsekvensanalys av Södra Värtahamnen. Analysmodell utvecklad tillsammans med Stockholms stad*. Hämtad 2020-05-25 från: <https://www.spacescape.se/project/social-konsekvensanalys-av-sodra-vartahamnen/>

Ström, L., Molnar, S., Isemo, S. (2017) *Social hållbarhet ur ett samhällsplaneringsperspektiv - en kunskapsöversikt*. Mistra Urban Futures Report.

Swedner, H. (1969) *Teori, praktik och fungerande värderingar*. Sociologisk Forskning, 6(3), 184-201. Lund: Lunds universitet. Hämtad 2020-05-26 från www.jstor.org/stable/20851442.

Tahvilzadeh, N. (2015) *Socialt hållbar stadsutveckling? Stadsdelsnämnderna, stadsutvecklar-
rollen och sociala konsekvensanalyser i planeringen av Göteborgs stad.*
Förvaltningshögskolans rapporter nummer 136. Göteborg, Göteborgs Universitet.

Vanclay, F. (2003) *International Principles For Social Impact Assessment, Impact
Assessment and Project Appraisal.* Guildford: Beech Tree Publishing.

Vetenskapsrådet. (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig
forskning.* Stockholm: Elanders Gotab. Hämtad 22 maj 2020 från:

https://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

8.Figurer och tabeller

Figur 1: Tre dimensioner som utgör social hållbarhet. Källa: Folkhälsomyndigheten (2018).

Hämtad 29 maj 2020 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/>

Figur 2: Tidslinje för SKA-processen. Källa: "Processpilen" (Granberg & Holtz 2015).

Hämtad 29 maj 2020 från:

https://goteborg.se/wps/portal/start/byggande--lantmateriochplanarbete/kommunensplanarbete/verktyg-for-stadsplanering-2/socialt-hallbar-utveckling-och-barnperspektiv/barnkonsekvensanalys/!ut/p/z1/hY7BCoJAGISfxuv-_64pazc7GKmkQaDtJVS2VVBXVmuhp8-OQdHchvmGGRBQghirR6eqpdNj1a_-IvxrTuMT39EQs30Q4eGc5NExSTOOPhT_ALHG-EMhQgyiqwdim4Eg8Tceo4zzwHMPuoy958OxdrkCYeRNGmnI3ayv2mWZ5q2DDIpridJa9ZI0enDwW6XV8wLlJwnTUD5TWYQvk9_dMw!!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

Figur 3: Göteborgs stad SKA-matris. Källa: Göteborg Stad (2017).

Hämtad 29 maj 2020 från:

https://goteborg.se/wps/portal/start/byggande--lantmateriochplanarbete/kommunensplanarbete/verktyg-for-stadsplanering-2/socialt-hallbar-utveckling-och-barnperspektiv/barnkonsekvensanalys/!ut/p/z1/hY7BCoJAGISfxuv-_64pazc7GKmkQaDtJVS2VVBXVmuhp8-OQdHchvmGGRBQghirR6eqpdNj1a_-IvxrTuMT39EQs30Q4eGc5NExSTOOPhT_ALHG-EMhQgyiqwdim4Eg8Tceo4zzwHMPuoy958OxdrkCYeRNGmnI3ayv2mWZ5q2DDIpridJa9ZI0enDwW6XV8wLlJwnTUD5TWYQvk9_dMw!!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

Figur 4: De jämställdhetspolitiska målen inom planering. Larsson, A., Jalakas, A. (2008).

Jämställdhet nästa! Samhällsplanering ur ett genusperspektiv. Stockholm: SNS Förlag.

Figur 5: Spacescape modell. Källa: Spacescape (2016). Hämtad 29 maj 2020 från:

<https://www.spacescape.se/project/social-konsekvensanalys-av-stora-skondal/>

Figur 6: Stockholm Stad modell. Källa: Ramboll (2019). Hämtad 29 maj 2020 från:

<https://etjanster.stockholm.se/byggochplantjansten/pagaende-planarbete/planarende/2018-06893>

Tabell 1: Urval av SKA-modeller.

Tabell 2. Respondenter. Alla intervjuer är genomförda via Zoom eller Microsoft Teams.

Tabell 3: Datamatrix med resultat av ordsökning.

9. Bilaga 1: intervjuguide

Presentera oss: namn, utbildning, C-uppsats, syfte med C-uppsats

Är det okej att vi spelar in denna intervju?

Ditt yrke/titel, din bakgrund

Hur tidigt i processen kommer SKA in?

Får SKA gehör i planeringsprocessen.?

Hur viktigt är SKA för beställaren/ledning, lyssnas det på resultaten?

Vilken metod används, fördelar/nackdelar?

Har du gjort en jämställdhetskonskvensbedömning (JKB)? Varför ska det finnas JKB:s? När ska man ha JKB:s utöver SKA:s?

Hur förhåller sig aktören till jämställdhet? Hur inkluderar de jämställdhet i SKA?

Vad kan göras för att inkludera mer med jämställdhet SKA

Hur är fördelningen män-kvinnor bland planerarna generellt och på din arbetsplats? Hur tror du att det påverkar jämställdheten i ert arbete?

Är ni en homogen grupp på arbetsplatsen? I så fall, hur tror du det påverkar när ni gör SKA, specifikt hur påverkar det jämställdheten?

Något du tycker vi missat att fråga dig?

Skall vi skicka vårt färdiga arbete till dig?